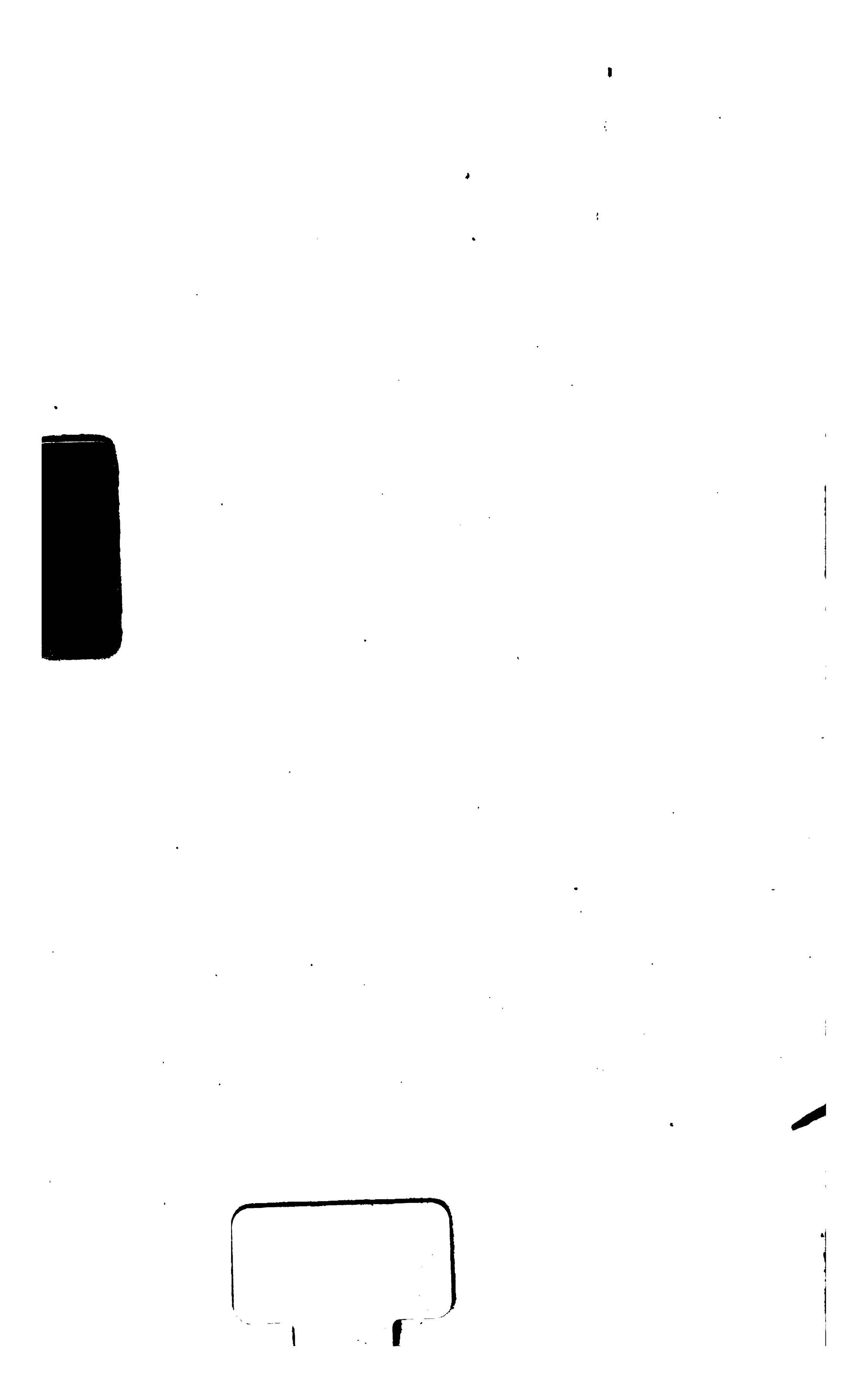

Hungary

-60

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

166. XIX. KÖTET. 5. FÜZET.

AZ ESKÜDTSZÉK

AZ UJ MAGYAR BÜNVÁDI ELJÁRÁSBAN

IRTA

Dr FINKEY FERENCZ

SÁROSPATAKI JOGTANÁR.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1899. ÉVI NOVEMBER HÓ 11-ÉN TARTOTT TELJES-ÜLÉSÉN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1899.

~~Ára 20 kr.~~

Mélyen tisztelt Uraim!

Hogy hazánk egyik csendes kis városából, egy ősi kollégium egyszerű falai közül, ide az ország központjába feljöttem s a magyar jogászság legelső testületében gyenge hangomat felemelni bátorkodtam, ennek oka Fayer László úrnak, a t. Jogászegylet nagyérdemü titkárának kitüntető felszólításán kivül főleg az volt, hogy az új magyar bűnvádi eljárás életbeléptének előestéjén is, a mennyire legalább az én csekély tapasztalatom kiterjed, igen sokaknál, úgy szak, mint laikus férfiak részéről, bizonyos lágymelegséget, hogy ne mondjam hidegséget, másoknál s még az esküdtszék hiveinél is, némi bizalmatlanságot, aggódást tapasztalok az új bűnvádi eljárás egyik legsarkalatosabb reformja, az esküdtszék és az esküdtbirósági eljárás iránt. Az irodalomban is egymást érik az elvi és praktikus kifogások s az esküdtszék őszinte hivei alig hallatják szavukat. E közönyösség és bizalmatlankodás, az én szerény meggyőződésem szerint, egyáltalán nem igazolt, mert az esküdtszék, mely a szó valódi értelmében csak mostantól lesz hazánkban az igazságszolgáltatás rendes organuma, oly szabadelvü és czélszerü intézmény, melyet méltán lehet hozsánnával fogadnunk és üdvözölnünk.

S itt, a Magyar Jogászegyletben, a hol a nyolczvanas évek elején oly lelkesült és magas szinvonalú előadások hangzottak el az esküdtszék mellett s a hol ma is ez intézménynek annyi kipróbált hűségű, kitünő bajnoka foglal helyet, azt hiszem, nem a magam igénytelen nézetét, de igen sokaknak, sőt szeretném hinni, hogy a többségnek a véleményét és érzelmeit tolmácsolom akkor, midőn a legnagyobb örömemnek adok kifejezést a felett, hogy a negyvenes évek liberális nagy férfiainak, a magyar alkotmány örök dicsőségű reformátorainak eszményképe századunk legutolsó napjaiban mégis megvalósul s a magyar

jogalkotó szellemnek Csemegi szerint is örök büszkeségét képező 1843/4-iki büntetőjogi javaslatok egyik legsarkalatosabb eszméje, habár több mint egy félszázad mulva, de mégis törvénynyé és valósággá válik.

Nagyon szépen mondotta Fayer László, büntetőjogi irodalmunk egyik legelső kitünősége s a magyar esküdtszék legbuzgóbb előharczosa, ma egy hete tartott nagytudományú előadásában, hogy a magyar bűnvádi eljárásnak vannak traditiói. Igen, van traditiója még az idegenből átültetett esküdtszéknek is. 60 évvel ezelőtt az esküdtszék behozatala feletti vitáktól hangzottak a magyar megyék gyűléstermei, majd a pozsonyi diæta falai s az alsótábla el is fogadja az ez iránti javaslatot. 1848-ban a megifjodott magyar alkotmány keblére is öleli a szabad eszmék szülöttét. 1867-ben az új alkotmányos miniszterium siet azt életbeléptetni. 1882-ben az ország közvéleménye felzúdúl a Csemegi javaslata ellen, mely mellőzi az esküdtszéket s végre a millenáris év megadja neki a megillető helyet s a bűnvádi eljárás rendes orgánumává teszi. 60 éves küzdelem, 60 évi tiszteletet érdemlő törekvés eredménye a magyar esküdtszék. Ki mondhatja azt, hogy az esküdtszéknek Magyarországon nincs traditiója, hogy az nem óhaja, nem kivánalma volt a magyar jogérzetnek?

Van-e hát alapja a közönynek és bizalmatlanságnak a magyar esküdtszék iránt?

Azt hiszem, nincs. Ezért voltam bátor a t. Jogászegylet által az új magyar bűnvádi eljárás megismertetése végett rendezett előadások sorozatában, erőm csekélységének érzetében is, vállalkozni a részvételre s ezért választottam előadásom tárgyául épen az új magyar bűnvádi eljárás esküdtszéki intézményét, hogy mint az esküdtszék őszinte hive, gyenge tehetségem szerint kimutatni igyekezzem e bizalmatlanság alaptalan voltát, s főleg hogy az esküdtszék és az esküdtbiróság előtti eljárás azon alakját, melyet az új törvények megállapítanak, vázlatosan bemutatván, igazoljam abbeli meggyőződésemet, hogy az új magyar esküdtszék ki fogja állni a gyakorlat tűzpróbáját s nem fog hátramaradni a külföldi minták mögött.

*

A jury iránti ellenszenv és bizalmatlanság teljesen érthető *a büntetőjogi naturalistáknál*, mert hiszen ő szerintük a birónak épen anthropológusnak és szocziologusnak kellene lennie. Lombroso, Ferri, Garofalo, Tarde s az egész olasz positiv iskola épen a közönséges bűncselekményekre sürgetik a jury eltörlését s midőn Magyarország épen ellenkezőleg ma azokra terjeszti ki annak hatáskörét, természetesen szánakozással gondolnak reánk, hogy a középkorba igyekezünk visszafelé.[1] Azt hiszem azonban, hogy e tény csak azt jelenti, hogy a magyar talaj nem érett még az anthropologikus büntetőjog számára s mint másutt, úgy nálunk is messze van még az idő, mikor az orvosok véleménye alapján fogják a gonosztevő typust eliminálni. Magyarország még nem restelli a jövő évszázadot a jury kiterjesztésével kezdeni meg s megnyugvással bizza a legfontosabb bűnügyek eldöntését nem is tisztán jogász birákra, de laikus esküdtekre, a mivel kifejezni óhajtja, hogy az egyéni felelősségrevonás és beszámítás eszméit tekinti a büntetőjog alapjainak s nem fogadja el a született és az őrült bűnös eszméit, a bűnösök anthropologikus osztályozását.

Mig azonban a positiv iskola hiveinek ezen bizalmatlansága érthető, mert elvi alappal bir, annál kevésbbé érthető épen *a classicus iskola* hiveinek idegenkedése a jurytől. Hiszen a jury épen a mai büntetőjog alapelveire van építve s a felelősségrevonás és a beszámítás kérdésének eldöntése, bármily komplikáltnak tünjék fel valamely bűneset, mindig egyszerüen igennel vagy nemmel történik, mert vagy bűnös a tettes, vagy nem, tertium non datur.[2] S ennek az eldöntése — bármint vitassák az ellenkezőt — megnyugtatóan megtörténhetik jogászi

[1] Die Jury ist eine regressive Erscheinung, denn sie repräsentirt die mittelalterliche instinktive Stufe der Rechtsprechung, mondja Ferri. A nyilvános és mindennapi élet általános szabálya, hogy minden functiót az végezzen, aki arra legképesebb s a jury egyenes ellenmondás e szabálynak, mondja másutt. V. ö. E. *Ferri:* Das Verbrechen als sociale Erscheinung, 1896. Ford. Kurella. 386—401. l.

[2] Helyesen mondta kitünő criminalistánk *Edvi Illés Károly:* hogy vagy beszámítható valamely egyén s akkor büntethető és felelősségre vonható vagy nem. Az u. n. korlátolt beszámítási képesség non sens. Jogászegyl. Értekezések 142. füzet 33. l.

képzettség nélkül is, sőt az igazi megnyugtató megoldás épen a jury eldöntése lesz, mert az fogja a bizonyítékokat igazán szabadon, jogászi vagy birói elfogultság és egyoldalúság nélkül mérlegelni. *S miután tökéletes, vagy csak elfogadható bizonyítási szabályokat eddigelé sehol sem tudtak feltalálni s a modern bűnvádi eljárás alapelve a bizonyítékok szabad, vagyis meggyőződés szerinti mérlegelése, ezen elv igazi érvényesülése, megvalósíthatása végett van épen szükség a laikus esküdtszék közreműködésére,* egyrészt, hogy a biró kezébe adott óriás hatalmat ellensúlyozza s ellenőrizze, másrészt, hogy a biró feladatát megkönnyítse s lelkiismeretét megnyugtassa.

Legtávolabbról sincs szándékomban a jury mellett és ellen egy század óta folyó vitát ismertetni, vagy abba beleszólni, annál kevésbbé, mert a magyar törvényhozás épen most döntött a nálunk is rég idő óta folyó nagy vitában és pedig döntött úgy, a mint *Deák Ferencz* már 1843 márczius 15-ikén figyelmeztette a magyar nemzetet[1] s a bűnösség kérdését tényleg azon bíróságra bizta, melyben «biztosságot talál a közállomány az iránt, hogy a büntetteknek bebizonyosodott esetei büntetlenül nem maradnak, de biztosságot találnak az egyes polgárok is az iránt, hogy senki ártatlanul büntetés alá nem vonatik.» Nem akarom tehát a jury mellett felhozni szokott érveket sem felsorolni, a minek most és a t. Jogászegyletben már nincs is helye, csupán egynéhány szempontot akarok kiemelni, a mi miatt a classicus iskola egyes tagjainak idegenkedését alaptalannak tartom.

Nem *a népsouverenitás* eszméje, mint ezt a jury ellenségei[2] imputálják a jury hiveinek, hanem a *szabadelvüség,* a *liberalismus* és a *jogegyenlőség* eszméi azok, melyek az esküdtszéket oly magas polczra emelik Európa művelt népei előtt s még ma is oly népszerűvé teszik. Vajjon ezek az eszmék is csak divatos frázisok, liberális schlagwortok? Szerintem s azt hiszem, igen sokak szerint nem, hanem épen a mai jogrend, a mai alkotmá-

[1] Különvélemény az esküdtszékek mellett. *Fayer:* Az 1843-iki b. javaslatok anyaggyüjteménye. I. köt. 257. l.

[2] *Doleschall A.:* Die ungarische Strafprocessordnung und ihre Nebengesetze. 1898. 41. l. V. ö. *Ferri* id. m. 388. l. *Horváth* Lipót: Az új bűnvádi prts. irodalma. Nemzet 1899. január 20. szám.

nyos államok éltető elemei s alapelvei. Akik ezen eszméket is csak divatos frázisoknak tekintik, azokat természetesen alig lehet meggyőznünk, mert az ily gondolkozásuak előtt nem lehet más eszmény, mint a középkori abszolút és bürokrata állam vagy a Fourier phalanstère.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy esküdtszék nélkül nincs szabadelvűség és jogegyenlőség, ez teljesen alaptalan és igazságtalan állítás lenne, de bátran merem állítani, hogy a szabadelvűség és a politikai szabadság és jogegyenlőség nagy eszméinek jobban megfelel az esküdtszék általi biráskodás, mint a tiszta hivatalnok biróság, sőt maga az esküdtszék is ezen elvek egyik hatalmas biztosítéka. Ha igaz, a mit az esküdtszék őszinte hive *Fayer László* mond, hogy az esküdtszék a bűnvádi eljárás mai rendszerével, annak nagy alapelveivel szemben nem ok, hanem okozat,[1] de azért ezen alapelvek diadalát is előmozdította s azokat biztosítja, úgy igaz lesz az is, hogy *habár nem az esküdtszék szülte a szabadság és jogegyenlőség eszméit, hanem szintén megfordítva a jury ezen eszmék gyermeke, de azok diadala és épségben tartása jobban biztosítva van nála,* a szabadelvüség gyermekénél, mint az absolutizmus sarjánál, a bürokrata biróságnál.

Ki kételkednék abban, hogy a magyar hivatalnok biróságok az új alkotmányos élet óta máig úgy a liberalismust, mint a jogegyenlőség eszméit hiven szolgálták és a reactiónak vagy kasztszellemnek nem voltak ápolói? De ki merné azt állítani, hogy egy reactionarius és modern aristokrata korszak ki van zárva a jövőben? S hogy ily ferde áramlatok tényleg létre ne jöhessenek, ezért is szükség van a demokrata esküdtszékre, mely nem ismer urat és parasztot, előkelő köröket és alsóbbrendű osztályokat, hanem egyenlően mondja ki bárkire a bűnöst vagy nem bűnöst s az itélkező testületben összeolvasztja a különböző társadalmi osztályok tagjait.

Szánakozó mosolylyal szólnak a modern büntetőjogi irók[2] az «elcsépelt» *Tocqueville*-féle mondásról, hogy a jury a polgári erények iskolája, jaj annak a népnek, a melyet csak az es-

[1] *Fayer* László: A bűnvádi prts. vezérfonala, 28. l.
[2] Nemzet. id. h.

küdtszék tesz erényessé. Én sem restellem ezt az érvet ma sem hirdetni, mert annak, szerény felfogásom szerint, mélyebb értelme és jelentősége van, mint felületes birálat után mondani szokták. Nem csak azt jelenti ez az örök szép mondás, hogy az esküdtszék által a társadalomnak mind több-több tagja fogja megismerni és tisztelni tanulni a törvényt, hanem azt, hogy a jury által a nép különféle rétegei közelebbi érülközésbe jutnak az állami organizmussal, *érezni fogják, hogy ime ők is az államhatalom részesei*, s meggyőződnek arról, hogy *a hivatalnok biróság iránt bizalommal lehet és kell lenniök* s igy helyesebb viszony jön létre a biróság és a társadalom különböző rétegei közt.*

A közügyek iránti érdeklődést, sőt *a tevékeny közreműködést* a közjó, az állami rend érdekében, *az önzetlen közszolgálatot* fogja megkedveltetni az esküdtszék a közönséggel s már ez is megbecsülhetlen érdeme lesz nálunk, mert felfrissíti társadalmunkat, megtöri az önzést és az indolentiát.

Azonban, habár ezen alkotmányi és politikai előnyök is megbecsülhetetlenek, kétségtelenül nem ez a főelőnye az esküdtszéknek, mert ha az helytelen vagy igazságtalan birói szerv lenne, politikai előnyei daczára is kevés őszinte hive akadna. Az esküdtszék főelőnye a biráskodásban, a bűnvádi eljárásban tünik ki s ez az, hogy *az anyagi igazság megközelítése s emberi megvalósítása*, a mi a büntető eljárás örök czélját képezte és képezi, *az esküdtszék által könnyebben és alaposabban elérhető*, mint tisztán a szakbiróság segélyével s így az esküdtszék *helyes és hasznos igazságszolgáltatási intézmény*. Miben áll az igazság elve? A suum cuique érvényesítésében, a különböző emberi érdekek összeütközésének kiegyenlítésében, összhangba

* Helyesen mondja a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése: «1871 óta hazánkban a birói hatalom az állam kinevezése alapján és az állam nevében gyakoroltatik minden fokban s bármenynyire helyesnek és szükségesnek is bizonyult ezen reform, mégis megszünt általa minden kölcsönhatás a nemzet, annak alkotó rétegei és a biróság között s tartani lehet attól, hogy idővel az állampolgárok idegenül állanak szemben a büntető igazságszolgáltatással, mely pedig az ő javukra, az ő érdekükben s jogérzetüknek megfelelően van hivatva működni.» 7. lap.

hozatalában s miután a *valódi* igazság nem az, ami a törvényekben van, nem az alaki igazság, hanem az, ami mindnyájunk lelkében, jogérzetében él, ezt a valódi, vagy u. n. anyagi igazságot az esküdtszék, a nép különböző rétegeiből vett józan felfogású 12 férfi és három hivatásos biró jobban kifejezésre juttathatja, mint maga a hivatalnok biróság, mely bárminő független legyen, mégis csak hivatalnok és a maga szakismeretei iránt elfogult. Ha a jog nem merőben a belátás, az ész szüleménye, hanem az emberekben élő jogérzet kifejezése egy bizonyos helyen és időben, ezt a közfelfogást, a nemzet jogérzetét jobban eltalálja a laikus és a hivatalnok biró együtt, mint ez utóbbi egymagában, Ez az, ami elvitázhatlan érdeme az esküdtszéknek, ez az, amiért érdemes az eljárást nehézkesebbé, lassúbbá tenni s amiért azt czélszerűbbnek is mondhatjuk, daczára, hogy lassabban mozog, mint a hivatalnok biróság.

A jury ellenségei rendesen azt a kifogást vetik ez ellen, hogy a jogász éles szeme átlát a legszövevényesebb életviszonyokon [1] s az ő jogérzete finomultabb, mint a laikusé. Erre azonban, azt hiszem, elég egy kitűnő jogásznak, *Glaser*nek a szavaival felelnem, a ki azt mondja,[2] hogy «az esküdtbirósági eljárás alaposabb, gondosabb, correctebb, megnyugtatóbb, mint az állandó biróság magában álló collegiuma előtti eljárás.» Több szem többet lát, ha különböző képzettségű emberek több szempontból meghányják-vetik a dolgot, ha tovább figyelheti és tanulmányozhatja a biróság az ügyet, bizonyára alaposabb lesz az itélete, s ha többen meg tudtak egyezni valamiben, az ily döntés bizonyára megnyugtatóbb lesz úgy a birákra, mint a közönségre és a vádlottra is.

Azoknak pedig, kiknek *a haszon és czélszerüség* elvében áll minden boldogságuk s a kik a büntetést sem látják egyébnek, mint czélszerüségi eszköznek, megfelel az a tény, hogy századunk elejétől, egy-két kis állam kivételével, az egész Európa, a praktikus Anglia pedig, ahonnan jöttek és jönnek ma is hozzánk a czélszerűségi és haszonelméletek, 600 év óta czélszerűnek tartja a juryt, sőt czélszerűbbnek, mint a szakbiróságot,

[1] *Wlassics* Gyula: A bünvádi eljárás alapelvei. 11. l.
[2] *Glaser:* Zur Jury-Frage 20. l.

mert ha a szakbiróság lenne czélszerűbb, a praktikus Anglia egy vagy más módon megpróbálná azt. De ma még beéri az esküdtszékkel.*

A classikus iskola hiveinek hidegsége vagy közönyössége tehát, ha őszintén szabad szólnunk, nem egyéb, mint *jogászi elfogultság és neheztelés,* s mintegy annak akaratlan bevallása, hogy a hivatalnok jogászság féltékeny a maga hatalmi körére, annak csorbítását s ezzel a maga kisebbítését látja az esküdtszék kiterjesztésében. Pedig régi közmondás, hogy a ki haragszik, annak nincs igaza.

Csak még egy szempontra legyen szabad reámutatnom *Az újabb kriminálpolitikai irányok* a mai «classikus»-nak nevezett (a mit ugyan csak kitüntetésnek lehet venni) büntetőjogot azzal szokták vádolni, hogy az csak *jogi fogalomnak* tekinti a bűncselekményt s szemet húny azon igazság előtt, hogy a bűn egyrészt *individuális,* másrészt *társadalmi okok szüleménye* is. Azt hiszem a m. t. Jogászegylet előtt világos e vád alaptalansága. A classicus iskola nem zárkózik el a haladás elől s úgy az anthropologiai, mint a szocziológiai kutatások *realis* eredményeit felhasználja a büntetőjog fejlesztésére s javítására. S e realis igazságok gyakorlati alkalmazása s érvényesítése egyáltalán nincs kizárva, sőt még jobban remélhető a jury, mint a szakbiróság által.

Az esküdtszék, mely «meggyőződése szerint, igazságosan és a törvény értelmében» dönti el az esetet, könnyebben és biztosabban emelheti érvényre a szakértő anthropologus vagy psychiater által kimutatott igazságot, ha annak realis voltáról meggyőződött. A hivatalnok biró gyakran hajlandó az orvosi szakkérdésekben is mindenhatóságot vindikálni magának, mert hosszú gyakorlata bizonyos otthonosságot szerzett neki az ide-

* Igen szépen irja *Gneist:* «Ist die Jury als Rechtsanstalt nicht zu rechtfertigen, so taugt sie auch als politische Anstalt nichts, da die Gerechtigkeit keinem andern Zwecke geopfert werden darf. Wie kann man aber im Ernst glauben, dass in dem lebenskräftigen praktischen England eine Rechtsanstalt seit sechs Jahrhunderten in täglicher Übung bestehn könnte, wenn sie vom rechtlichen Standpunkt aus, unhaltbar, oder gebrechlich wäre?» Die Bildung der Geschworenengerichte in Deutschland. 1849. 23. l.

gen szakkérdésekben s könnyen a maga dilettáns felfogását érvényesíti a szakértői véleménynyel szemben. Amily káros pedig, ha a szakértő akar biró lenni, époly helytelen eredményre vezet a szakértő kicsinylése a biró részéről. Az esküdtek ellenben, nem lévén «állandó gyakorlatuk» az esetek eldöntésében, gondosabban és nagyobb figyelemmel fognak a szakértőre hallgatni, s ha ennek véleménye meggyőző volt reájuk, inkább hajlandók annak következményeit levonni, viszont ha a szakértői véleményt képtelennek, igazolatlannak látják, visszautasítják azt s eldöntik az esetet józan felfogásuk és természetes jogérzetük szerint. Ha az orvosszakértő kimutatja, hogy a tettes őrültségben követte el a cselekményt, vagy ha szakértő nélkül is látja, hogy a tettesre oly motivumok voltak hatással, melyek alól nem lehetett menekülnie (gondoljunk a Pribilné esetére, vagy a házastárs gyilkosságok szerelmi drámáira), a jury bizonyára könnyebben fogja a tettest felmenteni, mint a szakbiróság. Vagy egy pyromanikus áll a biróság előtt gyujtogatással vádolva, ha a szakértő képes volt meggyőzni a juryt, hogy a tettesben ez a szervezeti inger igen magas volt, ebből le fogják vonni az esküdtek a consequentiát, hogy ez a mánia ellenállhatlan hatással volt a tettesre, tehát fel kell azt menteniök; ha ellenben a szakértő véleménye nem tudta őket meggyőzni s a tettes magatartásából, szavaiból, mozdulataiból arról győződnek meg, hogy ügyes színlelővel van dolguk, a ki igazságosan megbüntethető, kimondják reá a bűnöst, az orvosi vélemény ellenére is.

Nem akarom ezzel azt mondani, hogy a szakbiróság ugyanezt meg nem teheti, a mi birói gyakorlatunk is számos érdekes esetet mutat fel, melyekben szakbiróságaink az újabb tudományos vívmányok érvényesítésével hoztak itéletet s emelték érvényre az igazságot, de az is igaz, hogy sokszor nehezen s mesterséges indokokkal. Csak azt akartam kiemelni, hogy *nem kell attól tartani, miszerint az esküdtbiráskodás mellett a büntetőjogi reformtörekvések érvényesülése meg lenne nehezítve* s igy a jury a haladás akadálya lenne. Ellenkezőleg, épen a jury előtti biráskodás könnyíti meg, hogy a bűnre indító egyéni és társadalmi motivumokat mindig figyelembe vegyük. A jury, mint a társadalom köréből vett biróság, kétségtelenül társadalmi szem-

pontból is méltányolni fogja a büntettet s a bűnös egyéni viszonyai és körülményei iránt is figyelemmel lesz, a mellette lévő szakbiróság pedig garanczia arra nézve, hogy e joggal nem fog visszaélni.

Az esküdtbiróság két eleme tehát — ezt sem lehet eléggé hangsúlyoznom — *nem arra van hivatva, hogy egymás hatalmi túlkapását ellenőrizze,* hanem hogy *egymást támogatva, közös erővel igyekezzenek megtalálni az igazságot* s mindenik járuljon hozzá azzal, a mire ő képesebb, a jury elfogulatlan, természetes felfogásával, a szakbiróság jogismeretével.*

Ime ennyi sokféle szempont, melyekre hézagosan reá mumutatni iparkodtam, a melyek mind arról tanuskodnak, hogy az esküdtszék elleni elvi aggodalmak nem jogosultak s úgy a mai büntetőjog és eljárás alapelvei, mint az újabb reformtörekvések az esküdtszék mellett és által igenis érvényesíthetők, söt sok tekintetben alaposabban és czélszerübben, mint egyedül a szakbiróság által.

És most áttérek előadásom tulajdonképeni tárgyára, az új magyar esküdtszék bemutatására, illetőleg az esküdtszék azon alakjának ismertetésére, melyet az új bűnvádi eljárási törvények elfogadtak. Igyekezni fogok azt főleg az 1844-iki javaslatunkkal s mai sajtó-eljárási gyakorlatainkkal összehasonlítani, hogy megláthassuk, mennyiben érvényesültek azok az új esküdtszékben s mily haladás állapítható meg azokkal szemben új eljárási codexünk javára.

1. Az új esküdtbiróság hatásköre.

A legnagyobb változtatás a hazánkban 1867 óta fennálló esküdtszéki intézményen *az esküdtbirósági hatáskör kiterjesztése a közönséges bűncselekményekre.*

Eddigi gyakorlatunkban, az 1848 : 18. t.-cz. alapján, de tényleg csak 1867 óta csupán az u. n. *sajtóvétségek,* t. i. a nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségek tartoztak az esküdtbiróságok elé. Ennek történelmi indoka eléggé ismeretes s

* *Fayer László:* Bűnvádi eljárásunk reformjához. 1884. 39—65. l.

úgy tudom, Fayer tanár úr maegyheti nagybecsü előadásában azt pragmatice kifejteni is méltóztatott. Legyen szabad tehát csak a következő száraz tényeket megemlitenem.

Az 1840-iki országgyülés által «a büntető és javító rendszer kidolgozására» kiküldött országos bizottság többsége nem helyeselte az esküdtszék behozatalát s választott szakbiróságokra óhajtotta ruházni az összes bűntettek feletti biráskodást. Az 1843-ra ily értelemben elkészitett javaslat ellen Deák Ferencz és a bizottság 16 tagja *különvéleményt* nyújtottak be az alsó táblához, kérvén a bűntettek feletti biráskodást az esküdtszéki intézményre fektetni. Az «elegyes» ülés a különvéleményt fogadta el s visszaadta az eljárási javaslatot a különvéleményt benyujtó bizottsági tagoknak, a kik azt át is dolgozták s 1844-ben benyujtották az alsó táblának, mely azt el is fogadta. Ez a második, vagyis *az 1844-iki büntető eljárási javaslat az összes bűntetteket kivétel nélkül esküdtbiróságok elé utasítja*, aminek jelentőségét emeli még az, hogy az anyagi részről kidolgozott javaslat a kettős felosztást fogadta el s igy a «bűntett» kifejezés alatt nemcsak a mai terminológia szerint bűntettek, hanem a mai vétségek is értendők. A javaslatból azonban nem lett törvény, mert a főrendi tábla ellenezte az esküdtszék behozatalát, az alsó tábla pedig nem volt hajlandó álláspontját feladni.

Az 1848-iki sajtótörvény meghozatalakor, miután az egész bűnvádi eljárás codificálására nem volt idő, a sajtószabadság nagyobb biztositása végett kimondatott, hogy *a sajtóvétségek felett nyilvános esküdtszék itél* s az esküdtszék és az esküdtbirósági eljárás tekintetében az igazságügyminiszter felhatalmaztatott az 1844-iki javaslat megfelelő részeinek életbeléptetésére. E partiális esküdtszéki eljárást természetesen követnie kellett volna az egész bűnvádi eljárás és büntetőjog reformjának s kétségtelen is, hogy ha a dolgok a rendes mederben folynak tovább, az esküdtbiráskodás a közönséges bűntettekre az 1844-iki javaslat szerint életbe lépett volna.

A politikai események azonban megváltoztatták a dolgok rendes folyását s maga *a sajtóügyi esküdtszék* is csak *1867-ben léphetett életbe, a május 17-iki ig.-miniszteri rendelet által.* De még ekkor sem az volt a czél, hogy a sajtó-ügyekben kivé-

teles eljárás legyen állandóan életben, s az esküdtszék csak a sajtóvétségekre birjon hatáskörrel. Horváth Boldizsár komolyan akarta az 1843/4-iki javaslatok törvényerőre emelését s meg is bizott egy bizottságot, hogy azokat nézze át. A bizottság ezt meg is tette s az esküdtszéki intézményt nem kivánta elejteni, sőt az összes bűntettekre kiterjeszteni óhajtotta. A jobb sorsra érdemes javaslatok azonban ezzel letűnnek a napirendről, miért? ezt már csak a miniszterium actái tudnák igazolni.

Az újabb codificationalis mozgalom csak 1896 és 1897-ben ér végre révpartot, s annyi küzdelem s kisérlet után az 1844-iki javaslat eszméje mégis diadalt arat. *Az 1896: 33. t.-cz. «a bűnvádi perrendtartásról»* az esküdtbiróságok előtti eljárást mint a bűnvádi eljárás egyik rendes alakját szabályozza, az *1897 : 33. t.-cz. «az esküdtbiróságokról»* az esküdtszék új szervezetét állapítja meg. Az *1897 : 34. t.-cz.* pedig megállapitja az új esküdtbiróságok hatáskörét. E 3 új törvény életbelépésével, *a jövő év első napján esküdtszéki intézményünk és esküdtbirósági eljárásunk új korszakba lép.* Az 1867 óta fennálló *sajtóügyi esküdtszék megszűnik kivételes biráskodási eszköz lenni, beleolvad és megifjodik az új eljárási codex rendes esküdtszékébe s újult erővel folytatja pályafutását.*

Hogy az 1897 : 33. t.-cz., mely büntető biróságaink hatáskörét a jövendőre szabályozza, a legutóbbi 32 évi gyakorlatot nem óhajtotta fentartani s az esküdtbiróságok hatáskörét nem akarta továbbra is a sajtóvétségekre korlátozni, ennek elvi és történeti indokai vannak. Doleschall, igen tisztelt tagtárs úr, az új esküdtszéki intézményünkről irt birálatában felhozza, hogy 30 éves sajtó-jurynk ellen általános volt a panasz s maga a BP. indokolása elismeri, hogy a magyar közvélemény már rég idő óta elégedetlen volt a sajtó-jury eredményeivel, mily okok miatt kellett tehát az ily népszerűtlenné vált intézményt nemcsak fentartani, de kiterjeszteni s «az egész vonalon» behozni?* Megfelel ezen ellenvetésre maga a hivatkozott miniszteri indokolás, mely világosan és helyesen mondja, hogy a kifogások és panaszok, melyek eddigi esküdtbirósági eljárásunk ellen tétettek,

* *Doleschall* Alfréd: Die ungarische Strafprocessordnung und ihre Nebengesetze. 1898. Kül. lenyomat a Gerichtssaal-ból. 40. l.

nem az esküdtszék mint intézmény, hanem annak sajtóügyi hatásköre ellen irányultak, s azért, mert a sajtóügyi esküdtszék nem vált be, ez nem jelenti azt, hogy a közönséges büntettekre sem fog beválni, mert a legtöbbször politikai szinezetű *sajtóügyek elbirálása nem oly könnyű, mint a közönséges cselekményeké*, melyeknek tényálladéka sokkal egyszerűbb s a laicus által is könnyebben elbirálható.* Szerény véleményem szerint sem paradoxon az, hogy az Indokolás helytelennek ismeri el az esküdtszéket az *enyhébb* cselekményekre s mégis kiterjeszti azt a *legsúlyosabbakra*. Nem azon fordul meg az elbirálás könnyebb vagy nehezebb volta, hogy enyhe vagy súlyos-e a cselekmény, hanem hogy milyen a tényálladék, egyszerű-e vagy complicált. A szakbiró is szivesebben dönt egy súlyos testi sértési vagy gyujtogatási ügyben, mint egy nyilvános becsületsértési vagy izgatási vétség felett.

A történelmi indoka pedig, hogy az esküdtszék hatásköre nem a mai gyakorlat alapján lett megállapítva, a fentebbiek szerint egyszerűen az, hogy az eddigi sajtóesküdtszékünk sem egyéb, mint az 1844-iki javaslat részleges megvalósítása, *a természetes fejlődés tehát és a történelmi traditiók érvényesítése azt kivánta, hogy az 1844-iki javaslat eszményi álláspontja felé törekedjünk.* Vajjon nem reactio és visszafejlődés lett volna-e, ha még azt a csekély hatáskörű juryt is megszüntettük volna?

Az 1897 : 33. t.-cz. azonban, habár elvileg az 1844-iki javaslat álláspontján van az esküdtszék hatásköre tekintetében, még sem fogadta el azt teljesen. Mig ugyanis e javaslat a mai értelemben vett összes bűntetteket és vétségeket az esküdtszékek elé utasítja, addig az 1897 : 33. még a bűntetteket sem utasította oda kivétel nélkül, hanem csak a súlyosabb és az egyszerűbb tényálladékú *bűntettek azon eseteit,* melyekre a BTK. *öt éven felüli szabadságvesztés büntetést,* tehát fegyházat vagy államfogházat, *állapít meg.* E szerint jövőre 18 közönséges bűntett fog az esküdtbiróságok elé tartozni, u. m.:

1. a felségsértés,
2. a király bántalmazása,
3. a hűtlenség,

* A bünvádi perrendtartás indokolása. 1895. 61. l.

4. a lázadás,
5. a személyes szabadság megsértése a közhivatalnok által,
6. a gyilkosság,
7. a szándékos emberölés,
8. a kitétel vagy elhagyás,
9. a halált okozó súlyos testi sértés,
10. a közegészség elleni bűntett,
11. a gyermekrablás és leányszöktetés,
12. a személyes szabadság megsértése magánosok által,
13. a rablás,
14. a gyujtogatás,
15. a vízáradás okozása,
16. közveszélyes rongálás,
17. a megvesztegetés,
18. a nyilvános felhivás valamely az esküdtbiróság elé utalt bűntett elkövetésére. (1897 : 33. t.-cz. 15. §.)

Ezenfelül az esküdtbiróságok hatáskörébe fognak tartozni, úgy mint eddig, a nyomtatvány útján elkövetett bűntettek, vétségek és a törvényben megállapitott kihágások, egyetlen kivételével a nyomtatvány útján magánszemélyek ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés vétségeinek, melyeket az ÉL. T. 16. §-a a kir. törvényszékek hatáskörébe utasít, valamint a nem magánszemélyek elleni rágalmazás és becsületsértés vétségei sem tartoznak esküdtbiróság elé akkor, ha az exceptio veritatis ki van zárva. Ennyiben az esküdtbiróság *sajtóügyi hatásköre* az eddigihez képest meg lett szorítva, ellenben bővült annyiban, hogy a törvényben megállapitott sajtókihágások, melyek eddig a hivatalnok biróság elé tartoztak, jövőre az esküdtbiróság elé lesznek utasítva.

Az új magyar esküdtbiróságok elé eszerint úgy bűntettek, mint vétségek és kihágások is fognak tartozni, a mi szintén egy bizonysága annak, hogy a hármas felosztásnak, amint elvi alapja nincs, úgy gyakorlati hasznát sem vehetjük itt sem.

Miért nem utasította a törvény az összes bűntetteket sem, ha már a vétségeket nem akarta, az esküdtbiróságok elé, ezt a miniszteri Indokolás azon praktikus érvvel igazolja, hogy nem akart a leendő esküdteknek felette sok dolgot adni, nehogy az esküdti szolgálatot terhesnek tekintsék. Miután tehát elvi aka-

dálya nem volt, legfeljebb az okirathamisításra, mely a tényálladék komplikáltsága s a szemérem elleni bűntettekre nézve, melyek a nyilvánosságnak az ily ügyek tárgyalásánál kivánatos kizárása miatt, tehát elvi okokból hagyattak ki, ennélfogva *a természetes fejlődés s a jövő feladata az leend, hogy ha a társadalom hozzászokik az esküdtszékhez és megkedveli azt, idővel az összes bűntettek annak hatáskörébe utaltassanak* s az 1844-iki javaslat álláspontja teljesen megvalósíttassék.

Az uj esküdtbiróságok hatásköre azonban így is eléggé tekintélyes leend s habár nem esik is teljesen össze a külföldi törvénykönyvek által körvonalozott hatáskörrel, melyek nem riadtak vissza azt szélesebben állapítani meg, de mindenesetre elég tág lesz arra nézve, hogy a társadalom megszerethesse a juryt s a törvényhozás majdan bizalmat meríthessen annak kibővítéséhez.

Uj esküdtbiróságaink hatáskörére nézve különbséget kell tennünk rendes vagy közönséges és kivételes hatáskör között. A tizenegy kir. itélőtábla székhelyén alakítandó esküdtbiróságok ugyanis, a mely helyeken 1892 óta a mai sajtóbiróságok is szervezve voltak, az Életbeléptetési törvény által jövőre is ezen kiváltsággal lettek felruházva, sőt e kiváltságuk még nagyobb lett, mert a nyomtatvány által elkövetett bűntetteken és vétségeken felül a felségsértés, a király bántalmazás, a hűtlenség és lázadás bűntetteinek az esküdtbiróságok hatáskörébe utalt esetei is kizárólag ezen tizenegy esküdtbiróság elé lettek utasítva.

E kivételes hatáskör, szerény nézetem szerint, nincs igazolva. A miniszteri Indokolás e tekintetben a régi táblás perek tanuságára hivatkozik. Ugyde, ha régebbi rendezetlen jogviszonyaink közt volt is értelme a kerületi táblák kiváltságának, ma, midőn birói szervezetünk egységesen rendezve van, nincs kellő alapja az ugyanazon szervezetű biróságok közötti egyenlőség mesterséges megzavarásának. A politikai és sajtóperek habár a rendesnél nehezebb tényálladékról van is szó, nem kivánnak valami különösebb szakértelmet, mely csak a királyi táblák lakosságánál volna meg. Csak az az egy elfogadható indoka lehetne, hogy a kir. táblák székhelyein mindenesetre több esküdtképes polgár lakik s igy a gyakoribb tárgyalások ott nem okoznak oly nagy nehézséget. Ugyde a politikai és sajtóperek

épen a kisebb vidéki városokban úgyis felette ritkán fordulnak elő s igy az ottani esküdtbiróságokra ez igen kevés tehertöbbletet képezne. *E kiváltságolásnak idővel meg kell szűnnie, mert az az esküdtszék demokratikus alapeszméjével nem fér össze.*

Teljes hatáskörrel eszerint, t. i. az esküdtbiróságok hatáskörébe tartozó összes cselekményekre kiterjedőleg, csak a tizenegy kir. tábla székhelyén alakítandó esküdtbiróságok fognak birni, a törvényszéki székhelyeken alakítandó többi esküdtbiróságoknak *megszorított* hatáskörük lesz, vagyis csak a közönséges bűntettek felett fognak biráskodni és a törvényben megállapított sajtókihágások felett, ellenben politikai és sajtó-bűntettek s vétségek nem esnek hatáskörükbe.

2. Az esküdtszék szervezete az új eljárási törvények szerint.

Az esküdtszék kétségtelenül nem magyar intézmény. Úgy az 1844-iki javaslat, mint az új prtsi törvények készítői tisztában voltak azzal, hogy a juryvel egy teljesen idegen intézményt ültetnek át a magyar földre. Hogy ezen nincs mit restellenünk, azt classicusan indokolja *Deák Ferencz* az 1843-iki különvéleményben: «a nemzet jellemét felejteni törvényhozónak soha nem szabad, s tudjuk, hogy vannak institutiók, melyek csak azért czélszerűek valamely nemzetnél, mert a népnek erkölcseiből fejlődtek ki s a nemzet életével vannak összenőve, de más országba általtéve meghonosodni nem képesek, másrészről azonban meg vagyunk győződve arról is, hogy kötelessége minden törvényhozónak idegen nemzetek tapasztalásaira is figyelmezni s ha önhazájában oly hiányokat lát, melyeknek pótlására czélszerű institutiók léteznek más országokban, általvenni az idegen institutiót is és azt a honnak egyéb institutióival összeolvasztva, nemzetivé tenni. Hiszen az ész és a tapasztalat közkincse az emberiségnek, s hol azon egyes ember, hol azon nemzet, mely büszke önhittséggel elmondhassa magáról, hogy idegen észre s idegen tapasztalásra nem szorult?»*

* *Fayer* László: Az 1843-iki bünt. javaslatok anyaggyüjteménye. I. k. 241—242. l.

Az esküdtszék behozatalánál tehát csak az volt a kérdés, *melyik alakját* fogadjuk el a jurynek, miután az összes európai s több amerikai állam mintája közül lehetett választani. Már az 1844-iki javaslat összeegyeztető eljárást követett s egyik állam juryjét sem utánozta szolgailag, hanem a legjelesebb nemzetek tapasztalatain okulva, igyekezett a magyar esküdtszéket a legjobban megszerkeszteni. Az 1844-iki javaslat az eredeti s ősi mintát, *az angol juryt* követte annyiban, hogy vád- és itélő juryt szervez, tehát nemcsak a döntést, hanem a vád alá helyezést is esküdtszékre bizza. Az eljárási szabályokat azonban már egyenesen *a franczia juryből* vette át. Az 1867 május 17-iki ig. m. rendelet a vádjuryt elejti s igy sajtóesküdtszékünk mai szervezete és eljárási szabályai *teljesen a franczia mintára vallanak.*

Az 1896: 33. és az 1897: 33. t.-czikkek nem követik e részben az 1844-iki javaslatot, sem eddigi sajtó-jurynkat. Mai gyakorlatunkhoz csatlakoznak ugyan annyiban, hogy *a vádjuryt szintén nem fogadják el*, mert a szakemberek s maguk az angolok is általában feleslegesnek tekintik azt s már Angliában is komolyan szóba jött annak eltörlése és csak a hagyományokhoz való tisztes ragaszkodás mentette meg.* Az itélő jury szervezetének megállapitásánál *a B. P. szerzői kifejezetten az angol juryt tekintették főforrásnak,* miután azonban a mi viszonyaink lényegileg eltérnek az angolokétól, természetesen szó sem lehetett arról, hogy teljesen azt ültessék át. S igy codificatoraink csak egyes eszméket vettek át, azokat is viszonyainkhoz idomítva, az angol mintából, a részleteknél pedig legtöbbször *az osztrák juryt* tartották szem előtt, miután a szakirodalom az osztrák prtst tartja a legsikerültebb és legszabadabbelvű európai b. prtsnak, s az esküdtszéki intézmény egyik leglelkesebb bajnoka, Glaser által szerkesztett osztrák juryt tekintik az angol és franczia minták legszerencsésebb összeegyeztetésének. Az önállóságra való törekvés s a hazai viszonyok méltatása azonban meglátszik a magyar esküdtszéken *s több lényeges pontban el is tér mintáitól és helyes javítást, haladást jelent* az esküdtszéki intézményen. Azt sem lehet mondani — legalább az én

* L. *Lukács Adolf*: A vád alá helyezés Angliában. Magy. Igazságügy, 35. köt. 20. l.

szerény véleményem szerint — hogy a 32 éves gyakorlatunkat codificatoraink egyáltalán nem vették volna figyelembe, miként ezt Fayer László úr a magyar codificatoroknak bűnül rójja fel.* Világos azonban, hogy midőn az esküdtszéki intézmény egészen új alapokra fektettetik, az eddigi kivételes eljárásból *a rendes eljárásba tétetik* át, nem lehetett mintául venni az eddigi jurynket, mely 1867-ben is csak ideiglenes intézmény gyanánt s hevenyében lett kidolgozva s melynek mintája a franczia jury, azóta Eúrópában egészen elvesztette régi nimbuszát. S miután az 1867-iki rendelettel megszerkesztett jury és sajtóeljárás is csak az 1844-iki javaslatot akarja életbeléptetni, de attól több pontban helytelenül eltér, *épen nem látom a történelmi traditiók megalázását abban, midőn codificatoraink nem az eddigi gyakorlatot, hanem az 1844-iki javaslatot tartották főleg szem előtt.*

Lássuk már most röviden az új magyar esküdtszék szervezetét.

Az új magyar *esküdtbiróság* is két külön birói testületből áll, u. m. a 12 tagú *esküdtszék*ből (jury) és a 3 tagú *törvényszéki tanács*ból, melyet a B. P. *biróság*nak nevez. Az esküdtbiróság, mely kifejezés a két testületet együtt jelenti, a szakbirói tanács elnökének a vezetése alatt áll, a kit, valamint helyettesét az illetékes kir. itélőtábla elnöke jelöl ki egy-egy évre. Tekintettel azon rendkivül fontos és nehéz szerepre, melyet az esküdtbiróság elnökének be kell töltenie, a törvény módot akart nyújtani, hogy elnökké mindenütt a legjelesebb egyének állíttassanak s ezért azt mondja, hogy elnökké rendszerint azon kir. törvényszék elnöke jelölendő ki, melynek székhelyén az esküdtbiróság alakítandó, de kijelölhetők az illető kir. itélőtábla vagy kir. törvényszék birái is. Az esküdtbiróság szakbirói tanácsának két tagját és két helyettes birót a törvényszéki elnök jelöl ki szintén egy évre. E szakbirói tanács tagja lehet a székhelyen működő járásbiró is, de albiró semmi esetre sem.

Az esküdtszék 12 esküdtből áll, a kik minden ügy tárgyalásának megkezdése előtt sorshúzás által jelöltetnek ki s birói tisztök mindig csak azon egy eset elbirálására terjed ki.

* *Fayer László:* A bűnvádi prts. vezérfonala. 280. l.

Az esküdtbiróság egyik sajátossága, hogy nem ülésezik állandóan, mint a hivatalnok biróságok, hanem csak *ülésszakokat* tart. Hány ülésszak tartandó egy évben s mily időközökben, ezt — miután az illető esküdtbiróság ügyforgalmától függ — az igazságügyminiszter állapítja meg. Úgy tudom, hogy a közönséges esküdtbiróságoknál 3 ülésszak fog tartatni évenként. Egy ülésszaknak rendszerint nem szabad 15 napnál tovább tartania, az elnöknek tehát lehetőleg úgy kell előkésziteni az ügyeket, hogy a főtárgyalásra megérett ügyek letárgyalása 15 napnál tovább ne tartson. Ez azonban nem akadályozza az elnököt, hogy ha okvetlenül szükséges, a már együtt levő esküdteket esetleg pár nappal tovább is ott ne tarthassa, sőt ha valamely ügy tárgyalása már megkezdődött a szolgálatot tevő esküdtek és helyettes esküdtek akkor is kötelesek közreműködni, ha időközben szolgálati évük letelt volna. Ha pedig valamely esküdtbiróságnál az ügyek annyira felszaporodnak, vagy oly fontos és előreláthatólag hosszabb időre terjedő ügyek merülnek fel, hogy azok a rendes ülésszakokon el nem intézhetők, a kir. főügyész indítványára joga lesz az illető kir. tábla büntető tanácsának rendkívüli ülésszak tartását rendelni el.

Az esküdtbiróságokban való részvétel e szerint, tekintve, hogy a jury hatáskörébe utalt közönséges bűncselekmények ez idő szerint már nem fordúlnak elő oly nagy számban, valószinűleg nem fog valami nagy terhet róni a polgárokra, annyival kevésbbé, mert a ki egy ülésszakban már közreműködött, rendszerint az azon évi következő és a következő évi összes ülésszakokban nem köteles közreműködni.

Az esküdtszék szervezésénél legfontosabb kérdések az esküdtképesség meghatározása s azon módozat megállapítása, a mely szerint valaki az esküdtek közé bejuthat.

Az *esküdtképesség* feltételeinek liberális és demokratikus szabályozásától függ, hogy a társadalom mely rétegei részesülhetnek e fontos politikai jogban s kik vannak abból kizárva s kik felmentve. Az esküdtszéki tagság ugyanis állampolgári jog, de egyúttal kötelesség is, mert ha az állam a polgárok kezébe tette le az igazságszolgáltatás egy részét, gondoskodni kell arról is, hogy az igazságszolgáltatás ezen ága pontosan és akadálytalanul működhessen.

Az 1844-iki javaslat az esküdtképességnek csak két feltételét állította fel: a 24 éves életkort és a 100 frt évi tiszta jövedelmet, e második feltétel azonban nem kivántatott meg a magasabb értelmi qualificatióval biróktól. Az 1848. 18. t.-cz. a czenzust felemelte 200 frtra s igy lett 1867-től a sajtó-esküdtszékben való részvétel feltótele a 24 év és 200 frt évi tiszta jövedelem, vagy magasabb értelmi qualificatio. Ezenkivül az 1844-iki javaslat az irástudatlanokat, az 1867. május 17-iki rendelet pedig az irni s olvasni nem tudókat kizárta a jurytagságból s igy az elemi ismeretek ezen minimuma volt a harmadik feltétel.

Az 1897: 33. t.-cz. lényegileg ugyanezen feltételeket irja elő, csakhogy szabatosabban s némi módosításokkal. *Az esküdtképesség feltételei* ugyanis jövőre: 1. *a magyar honosság;* 2. *a betöltött 26 év* (az alaplajstrom egybeállítási évében); 3. *az állam hivatalos nyelvének* (Fiuméban az olasz nyelvnek) *értése s azon irni-olvasni tudás;* 4. *évi 20 korona egyenes állami adó* fizetése. Ez utolsó feltétel szintén nem kivántatik meg a magasabb értelmi qualificátióval biróktól. A módositások, melyeket — igy a korminimum felemelését és a magyar nyelv értésének megkövetelését — csak helyeselni lehet, azt hiszem alig fognak változtatni valamit az esküdtszék tagjaira nézve. A tudatlan és vagyontalan osztályok lesznek csak kizárva a rendes jury-tagságból is, mint eddigelé a sajtó-juryből voltak, azonban ezek sincsenek eltiltva e politikai jog megszerezhetésétől, a lehetőség, az út előttük is nyitva áll, ha irni-olvasni megtanulnak, ha legalább annyi vagyont szereznek, mely után 10 forint adót kell fizetniök, az esküdtek lajstromába felveendők lesznek, ha a másik két elemi feltétel is meg van s erkölcsi okból vagy foglalkozásuk miatt kizárva nincsenek a juryből. A politikai jogok gyakorlását, nehogy az államhatalomban képtelen és érdemtelen egyének vegyenek részt, az államnak nemcsak joga, de kötelessége is csak azon osztályoknak engedni meg, melyek ahoz kellő intelligencziával birnak s vagyoni állásuk is biztosítékot nyujt az iránt, hogy egy könnyen nem engednek illetéktelen befolyásnak. A vagyoni czenzus felállítása tehát az esküdtszéki tagsághoz is helyesen lett felvéve, a magyarúl értés, valamint irni-olvasni tudás pedig az elemi műveltség terjedésének

lesz egy új emeltyűje. A magyar nyelv megkövetelése pedig az állami méltóság legelemibb követelménye s indokolatlan félelem ebben nemzetiségi viszályok magvát látni. Hadd érezzék az idegen nemzetiségűek, hogy ők is a magyar állam polgárai.

Az 1897. 33. t.-cz. ezután részletesen meghatározza azon okokat is, melyek miatt valaki az általános feltételek igazolása daczára is *ki van zárva* e politikai jog gyakorlásából. Mindenekelőtt absolute kizárja a törvény a nőket. A további okok két csoportba vannak osztva, az első csoportba tartoznak azon okok, melyek *erkölcsi szempontból* vagy *testi*, illetőleg *lelki fogyatkozás* miatt zárnak ki valakit az esküdtszéki tagságból, ezek: 1. a nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vétség miatt szabadságvesztésre történt elitélés, 2. hivatalvesztés vagy politikai jog felfüggesztése, 3. a szabadságvesztés büntetés tartama, 4. a vizsgálat vagy főtárgyalás elrendelése, vagy vád alá helyezés, 5. csőd vagy gondnokság alá helyezés, 6. testi vagy szellemi fogyatkozás. Másik csoportba tartoznak azon okok, melyek *a hivatal vagy foglalkozás incompatibilitása miatt* rekesztenek ki egyeseket, ilyen egyének: 1. a miniszterek és főispánok, 2. birák és ügyészek, 3. tényleges katonák, 4. rendőri hatóságok tagjai és közegei, 5. pénzügyőrök, 6. napszámosok és szolgák.

Az 1844-iki és 1867-iki szabályoktól az új törvény álláspontja annyiban tér el, hogy az előbbiek erkölcsi kifogás miatt senkit sem zártak ki a jury-tagságból. Ez az 1843-iki javaslat azon, különben egészen tiszteletre méltó felfogásának túlhajtása volt, mely a becstelenítő büntetéseket eltörölte s azt tartotta, hogy a büntetések becstelenítő hatását törvénybe igtatni nem szabad. Ez eszményi felfogás megfelelhetett akkor, midőn a választás elve teljesen virágzott s az esküdtek évi lajstroma is a közgyűlés választása útján állíttatott össze s igy az erkölcsi megrovás alá eső egyéneket a közönség kihagyhatta a listából, ma azonban, midőn a választási elv lejárta miatt ez a garanczia elesett s mikor btvünk is ismeri a diffamáló büntetéseket, a mai viszonyoknak tényleg megfelelőbb, hogy a törvény állapítsa meg azt, kiket nem tart ily kifogás miatt méltóknak az esküdtszéki tagságra. Tulajdonképeni diffamáló erőt az 1897. 33. t.-cz. is csak a nyereségvágyból elkövetett büntett vagy vét-

ség miatt kiállott szabadságvesztés büntetésnek tulajdonít, mert a többi okok olyanok, a melyek miatt a btk. vagy a b. prtsi törvények szerint úgy sem gyakorolhatná az illető e jogot.

A mi az incompatibilis állásokat illeti, az új esküdtbirósági törvény megegyezik az 1844-iki javaslattal és mai gyakorlatunkkal is annyiban, hogy a birákat, ügyészeket, a tényleges katonákat s a napszámosokat és szolgákat ez utóbbiak is kizárták, valamint abban is, hogy sem a törvényhozás tagjait, sem a közhivatalnokokat általában nem zárta ki sem egyik, sem másik. Az új törvény engedékenyebb az egyházi személyek iránt s nem zárja ki azokat, mint az 1844-iki javaslat és mai gyakorlatunk. Részemről azonban liberálisabbnak tartom az 1844-iki javaslat álláspontját, mert bármily tisztelettel viseltessünk az egyházi személyek iránt, őket époly kevéssé lehet elfogulatlanoknak tartani politikai kérdésekben, mint a katonákat. Hogy a közhivatalnokok közül a tisztán politikai hivatalnokokat, a minisztereket és főispánokat, valamint az alárendeltségi viszonyban álló rendőrségi és pénzügyőrségi tagokat kizárta az új törvény, csak helyeselni lehet.

Az esküdtbirósági törvény a kizáró okokon felül *mentességi okokat* is állapit meg, a miket a 44-iki javaslat és mai gyakorlatunk sem ismertek.* Ez által oly egyéneknek, kiknek állása vagy foglalkozása nem engedi meg, hogy azt bármikor s hoszszabb időre félbeszakíthassák, lehetővé akarta tenni, hogy ha az esküdtszéki tagságot magukra terhesnek vagy lehetetlennek tartják, az alól felmentést kérhessenek. Ez mindenesetre haladás az eddigi állapottal szemben. E szerint a szolgálati lajstrom összeállításának megkezdéseig kérhetik felmentésüket: 1. az országgyűlés tagjai az ülésszak tartamára, 2. a lelkészek, 3. az ideiglenes tényleges szolgálatra bevonult katonák a behivás tartamára, 4. az orvosok, 5. a segéd nélküli gyógyszerészek, 6. a néptanítók, 7. a postánál, távirdánál, vasútnál, gőzhajózásnál alkalmazottak, 8. a kik 70-ik életévüket betöltötték, 9. a kik az

* Csak a 60 éven felül levőknek engedi meg az 1844-iki javaslat 39. §-a, hogy ha magukat a küldöttségnél bejelentik, kihagyandók a névsorból. Ezt az 1867. máj. 17-iki rendelet kormaximummá teszi s a 60 éven felülieket kizárja.

év folyamán már valamely ülésszakban esküdtszéki szolgálatot teljesítettek a folyó és a következő évben.

Ez utolsó pont által lehetővé válik, hogy a ki terhesnek találja magára az esküdti működést, csak minden második évben jőjjön egyszer sorsolás alá. E szabály alól ugyan a törvény kivételt enged, a mennyiben felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy e mentességi jog igénybevételét egyes esküdtbiróságok területére felfüggeszthesse, ha az illető területen az esküdtképes egyének csekélyebb száma miatt az esküdtszék megalakítása nehezen, vagy egyáltalán nem lenne eszközölhető. Remélhető azonban és a folyó évben történt összeirás alapossá is teszi e reményt, hogy a mentességi ok felfüggesztésére igen kevés helyen lesz szükség s így a kivétel nem válik szabálylyá.

A mi *az esküdtek összeirását* s a róluk vezetendő *névjegyzékek összeállításának módját* illeti, e tekintetben is a változott viszonyok eltérést parancsolnak az 1844-iki javaslattól. Az igazságszolgáltatás elválasztása a közigazgatástól s a választási elvnek a közigazgatásban is bebizonyosodott helytelensége lehetetlenné tették, hogy az esküdt-lajstromok összeállítása egyedül a közigazgatásra bizassék s az évi lajstromok a közgyülés választása által töltessenek be. Az E. T. azért felhasználva az újabb külföldi törvényhozások sokféle kisérleteit, az esküdtek alaplajstromának egybeállítását a közigazgatásra, az évi lajstromokét egy vegyes (birói és önkormányzati elemekből álló) bizottság kiselejtezésére, a szolgálati lajstromok egybeállítását pedig a törvényszék egyik tanácsára (sorshúzás által) bizta, így óhajtván a lajstromok összeállításánál minden részrehajlást és illetéktelen befolyást kizárni.

Az esküdtek három különböző módon készült s különböző czélra szolgáló névjegyzékbe lesznek bevezetve, u. m.: az *alap-*, az *évi-* és a *szolgálati* lajstromokba.

Az *alaplajstromok*, ép úgy, mint az országos képviselőválasztásra jogosítottak állandó névjegyzékei, minden esküdtbirósági kerületben tartalmazzák a kerületben lakó összes esküdtképes polgárok neveit s azon személyes viszonyaikra vonatkozó adatokat, melyekből az esküdtképesség feltételei kitünnek. Ezen lajstromok összeállítása végett minden év május havában min-

den városban és községben egy három tagu összeíró küldöttség írja össze a községben lakó esküdtképes polgárok neveit. E küldöttség összeírása junius 1—15-ig minden helységben közszemlére tétetik ki s ez idő alatt annak adatai ellen, akár alkalmas egyének kihagyása, akár alkalmatlanok felvétele miatt bárki felszólalhat, a beadott felszólalásokra pedig további nyolcz nap alatt bárki észrevételt tehet.

A felszólalásokkal és észrevételekkel együtt az összeírások két példányban szept. 1-éig az illetékes törvényszéki elnökhöz küldendők, a községekből a főszolgabirák utján, azok felvilágosító jegyzeteivel együtt, városokból közvetlen az elöljáróság utján.

Az évi lajstromok összeállítása a törvényszékeknél minden év november havában összeülő vegyes bizottság feladata. E bizottság elnöke a törvényszéki elnök, tagjai egy biró és három bizalmi férfi, ez utóbbiakat az elnök a törvényhatósági bizottság által e czélból évenkint választott 12 bizalmi férfi közül hivja meg. E bizottság először is végérvényesen dönt a felszólalások és észrevételek felett s ezzel az alaplajstromot végleg megállapítja. Ezután állítja össze az évi lajstromokat, és pedig kettőt, u. m.: a *főlajstromot,* mely azok neveit tartalmazza, kik a következő polgári évben az esküdti szolgálatot lesznek kötelesek teljesíteni és a *helyettes lajstromot,* vagyis azok névjegyzékét, kik a következő évben mint helyettes esküdtek fognak szerepelni, t. i. a rendes esküdtek hiányát pótolni. E helyettes lajstrom üdvös ujítás a mai gyakorlattal szemben, mely azt nem ismerte.

A szolgálati lajstromot, t. i. az egy-egy ülésszakra behivandó esküdtek és helyettes esküdtek névjegyzékét egy 3 tagu törvényszéki tanács állítja össze sorshúzás utján, minden ülésszak előtt legalább 15 nappal. És pedig kisorsol a főlajstromból 30, a helyettes lajstromból 10 esküdtet.

Eddigi sajtóügyi gyakorlatunk szerint a szolgálati lajstromba 36 esküdt volt kisorsolandó, az 1844-iki javaslat szerint 30. Az E. T. összesen 40 esküdtet sorsoltat ki.

Az így kijelölt 30 rendes és 10 helyettes esküdt lesz köteles az illető ülésszak alatt az esküdtbirósági főtárgyalásokra megjelenni s közülök fog aztán a főtárgyalás alatt az ítélő-jury

megalakíttatni, vagyis 12 rendes és a szükséges számu helyettes-eskűdt kisorsoltatni.

Ezzel eljutottunk az esküdtbirósági főtárgyaláshoz.

3. Az esküdtbiróság előtti főtárgyalás.

Miután új BP.-unk nem fogadta el az angol vádjury intézményét, hanem a vádaláhelyezés kérdését a szakbiróságnak tartotta fenn, az esküdtszék működése így tisztán a főtárgyalásra van szorítva s az esküdtbirósági eljárás tulajdonképeni tere a főtárgyalás. Nehogy előadásom hosszadalmassá és unalmassá váljék, az esküdtbiróság előtti főtárgyalásnak csupán kiemelkedő mozzanatait bátorkodom röviden bemutatni.

1. Az esküdtbiróság előtti főtárgyalás első lényeges mozzanata *az esküdtszék megalakítása.* A BP. erre nézve mindjárt eltér úgy a 44-iki javaslattól, mint eddigi gyakorlatunktól, valamint az osztrák törvénytől, melyek az esküdtszéket a főtárgyalás megnyitása *előtt* rendelik megalakítani. Az új szabályok szerint ugyanis az esküdtszék az ülés megnyitása *után,* nyilvános ülésben és a vádlottnak személyes viszonyaira vonatkozó kihallgatása után történik, tehát az a főtárgyalás kiegészítő részét képezi.

Az esküdtszék minden ügyre mindig külön alakítandó meg. Még ha a felek teljesen lemondanak is visszavetési jogukról s az esküdtszék az előző ügyben szereplő 12 esküdtből fog állani, a törvény szerint a megalakítást külön kell eszközölni, tehát a kizárási okok iránt a kérdéseket külön feltenni, s az esküdteket újra megesketni. E szertartásosság az esküdtszék természetében van, a minek oka az, hogy az esküdtek figyelme, lelkiismerete minden ügyre egyenlően s különösen fel legyen híva és a jury pártatlansága is minden ügynél világos legyen.

A megalakítás első lényeges mozzanata *a kizárási okok érvényesítése.* Az elnöknek semmiség terhe alatt kötelessége kérdést intézni a felekhez, a magánfélhez és az esküdtekhez az iránt, nincs-e az esküdtek közt olyan, a kire a törvényben felsorolt kizáró okok (BP. 343. §.) valamelyike fennforog.* A ki

* A B. P. 343. §-a szerint ki van zárva az esküdtszékben való közreműködésből: 1. a sértett, a feljelentő, a sértettel, vádlóval vagy

ellen ily ok fennforog, az semmiség terhe alatt nem vehet részt azon ügy tárgyalásában. Ezzel kívánja a törvény úgy a felek, mint a közönség előtt az esküdtszék részrehajlatlanságát biztosítani. E kizárási eljárás eddigi sajtóesküdtszékünknél, valamint az 1844-diki javaslatban is ismeretlen volt s mindenesetre üdvös újítás.

Ezután jön *az esküdtek kisorsolása,* a melynél leglényegesebb *a felek visszavetési joga.* Az indokolás nélküli visszavetés, melyet az 1844-iki javaslat és az 1867-iki szabályzat is megadnak a vádlónak és a vádlottnak, szintén az esküdtszék részrehajlatlanságának biztosítására szolgál s az esküdtszéki intézménynek mindenütt lényeges vonását képezi. Eddigi gyakorlatunknál — mely a vádlónak és a vádlottnak egyenlő számu esküdt visszavetését engedte meg — a BP. annyiban liberalisabb, hogy a visszavetést az ügyész által kezdeti meg, a ki így egygyel kevesebbet vethet vissza s világosan kijelenti, hogy ha a visszautasítható esküdtek száma páratlan, a vádlott egygyel többet utasíthat vissza. Az 1844-diki javaslat azonban kétségkívül liberalisabb a BP.-nál is, mert a vádlónak 6, a vádlottnak pedig 10 esküdt visszavetését engedi meg. Helyes és praktikus intézkedése a BP.-nak, hogy utasítja a főtárgyalási elnököt, hogy a visszavetések megkezdése előtt mindig állapítsa meg a törvény értelmében és jelentse ki világosan, hányat utasíthat vissza a vádló, hányat a vádlott, hogy a visszavetés számaránya felett a kisorsolás közben a felek közt vita ne támadjon.

Minthogy a visszautasítás csak jog s nem kötelesség a felekre, a melyről tehát le is mondhatnak, az eljárás könnyítése végett megengedi a BP., hogy a mennyiben a felek kifejezetten beleegyeznek abba, hogy visszavetési jogukat csak korlátozott mértékben, vagy egyáltalán ne gyakorolják, ez esetben az esküdtszéket 24-nél kevesebb esküdt közül is ki lehessen sor-

vádlottal legközelebbi rokonságban levő esküdt, 2. a ki a vádlott elítéltetéséből hasznot remél, vagy kártól tart, 3. a ki az ügyben tanú vagy szakértő volt, vagy ily minőségben van a főtárgyalásra idézve, 4. a ki az ügyben már mint esküdt, vádló, védő, vagy mint a sértett képviselője szerepelt, 5. a ki az állam hivatalos nyelvét nem érti, 6. a ki testi, szellemi vagy erkölcsi ok miatt az esküdtek névjegyzékébe sem lenne felvehető.

solni s legutolsó esetben 12 jelenlevő közül is meg lehessen alakítani. Ha azonban a felek bármelyike élni akar visszavetési jogával, ez esetben az esküdtek száma a helyettes esküdtek közül, avagy az alaplajstromból legalább is 24-re egészítendő ki s csak úgy lehet a kisorsoláshoz fogni.

Az esküdtszék megalakításának befejező aktusa az ünnepélyes *eskü*, melyet a kisorsolt 12 rendes és a póteskűdtek minden ügyben külön kötelesek letenni. Az eskümintára nézve régóta nagy vita folyik az irodalomban az angol és a franczia esküszöveg helyessége fölött. Az angol esküdteknek tudvalevőleg a törvény megtartására kell esküt tenniök, mig a franczia esküszöveg, melyet az 1844-diki javaslat és az 1867-iki szabályzat is csaknem szószerint elfogadtak, épen arra hívja fel az esküdteket, hogy a törvényre ne is gondoljanak, csak lelkiismeretükre. A BP. az újabb irodalom által csaknem kivétel nélkül helyeselt felfogást követve, *szakít a franczia szöveggel* s az angol minta felé hajló német és osztrák törvények esküszövegét fogadta el és az eskümintát úgy szövegezte, hogy abban — a czélon talán kissé túl is lőve — *a törvény megtartása* kétszer is hangoztatva van.

E kifejezések által, hogy az esküdtek «*a törvényt megtartják*», s «meggyőződésük szerint, igazságosan és *a törvény értelmében* határoznak», a törvény azt akarta elérni — mint Chorin Ferencz, az igazságügyi bizottság nagyérdemű előadója mondotta a képviselőházban * — hogy az esküdt mindjárt az eskümintából megértse, hogy ő «nem minden felelősség alól feloldott, csupán inspiratiók szerint itélkező lény, a ki a törvény és bizonyítékok felibe emelkedhetik, hanem oly birói személy, a ki oda van állítva, hogy polgártársai felett a törvény korlátain belől s az előtte levő bizonyítékok szabad mérlegelésével mondja ki a bűnöst, vagy nembűnöst».

A törvény megtartása és a törvény értelmében való határozás tehát nem azt jelenti, mintha az esküdtek a büntetőtörvény értelmezésére és alkalmazására lennének ezáltal felhíva, hanem csak azt, hogy az esküdtek ne gondolják, hogy ők a bűnös iránt érzett rokonszenvük vagy ellenszenvük alapján

* A képviselőház 1896. szept. 11-iki ülésén.

vannak hivatva ítélni, hanem hogy az elnök jogi fejtegetéseit, a BTK. felolvasott szakaszait tartsák szem előtt határozatuk kimondásánál, s érezzék, hogy nekik is csak a törvény alapján, a törvény által megengedett okokból van joguk a vádlottat felmenteni, és csak a felmerült bizonyítékok alapján itélhetik el. Belső meggyőződésüket, igazságérzetüket követhetik, de a bizonyítékokat és a törvényt is vegyék figyelembe, mert a törvény nekik is törvény.

Az esküminta ezen szövegezése által a BP. jelentékeny lépést tett az esküdtszék lényegének helyes felfogása és az angol minta felé. Az esküdtszék is birói testület s így az is az igazságot és a törvényt szolgáltatja. Érdekes, hogy az 1844-iki javaslatban is benne van *a törvény tiszteletben tartására* való felhívás, nem ugyan az esküszövegben, hanem a törvénynek az esküdtekhez intézett utasításában (363. §.), melyet a jury visszavonulása után, a tanácskozás megkezdése előtt választott főnökük lett volna köteles felolvasni előttük.[1] Nagyon helyesen jegyzi meg tehát Fayer László úr,[2] hogy sem az 1848-iki, sem az 1867-diki miniszteri rendeletek nem jól kivonatolták az 1844-iki javaslatot, mert például az angol juryre emlékeztető ezen passzus sincs bennük.

Az eskü, illetőleg az e helyett megengedett ünnepélyes fogadalom letételének módjára is eltér a BP. az eddigi gyakorlattól. Eddigi sajtóeljárásunk értelmében ugyanis az esküdtek az előolvasás után együtt, egyszerre mondták az esküszöveget, a BP. ellenben a német és osztrák prtsok nyomán felhívás alakjában intézteti az esküszöveget az összes esküdtekhez, mire azok egyenként válaszolják: «Esküszöm, Isten engem úgy segéljen!», vagy: «Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom!»

[1] «Tehát itéletünk törvényes következményeivel nem aggódva, ellenben megfontolván, miképen az álladalomnak érdekében áll, hogy *a törvény tiszteletben tartassék,* hogy az ártatlan méltatlanul ne szenvedjen, a bűnös pedig büntetlenül ne maradjon, e fontos kötelességünk érzetében és — jól megjegyezzük, csak az előadott bizonyságok nyomán — szabad, tiszta és igaz meggyőződésünk szerint mondjuk ki: a vádlott bűnös-e, vagy sem?» 1844. jav. 363. §. Fayer: Anyaggyüjt. I. k. 431. l.

[2] *Fayer:* A bűnvádi prts. vezérfonala. 248. l.

2. Az eskütétellel ér véget az esküdtszék megalakítása s erre következik *az ügy tárgyalása.* A vádhatározat felolvasására, a vádlott részletes kihallgatására s a bizonyító eljárásra nézve semmi eltérés nincs a törvényszék előtti főtárgyalás szabályaitól, ezért áttérhetek a bizonyító eljárás befejezése után következő fontos mozzanatra, *a kérdések feltevésére.*

A kérdések feltevése, t. i., hogy az esküdtek a hozzájuk intézett kérdésekre adandó feleletek által döntsenek a per érdemében, a franczia juryből terjedt el a continensen. Az angol esküdtszéki eljárás nem ismer kérdéseket, hanem az esküdteknek közvetlenül a vádlevél felett kell dönteniök; vagy elfogadni, vagy elvetni azt. A többi európai államok kivétel nélkül a franczia juryt követik e tekintetben; így a mi 1844-iki javaslatunk, az 1867-iki szabályzat és a BP. is. Mi az oka, hogy az angol rendszert e tekintetben nem utánozzák az európai prtsok? Egyfelől az, hogy a többi európai államok nem ismerik a vádjuryt, hanem a vádat állami hivatalnokra, az ügyészségre ruházzák, ennek pedig nem akarnak oly nagy hatalmat adni, hogy ő formulázza a kérdéseket s döntse el, hogy mire feleljenek az esküdtek. Az angol eljárásban is ez a szabály sokszor helytelen verdiktekre ad alkalmat, mert az esküdteknek vagy oly minősítést kell elfogadniok, melyet túlszigorúnak látnak, de miután a tettest nem akarják felmenteni, kénytelenek a szigorú vádlevelet elfogadni, vagy ha a szigorú büntetés alól el akarják vonni a vádlottat, kénytelenek felmenteni, pedig egy enyhébb minősítést szivesen elfogadtak volna.

Másfelől a franczia jury abból indult ki, hogy az esküdtek csak *a ténykérdésben* döntenek, *a jogkérdésben* pedig a birák; ennélfogva megkönnyíti az esküdtek feladatát, ha eléjök több rövid és szabatos kérdést adnak, a melyekre adott feleletek által a ténykérdés minden részét világosan eldöntik.

Ismeretes, hogy az újabb b. eljárási irodalom a tény- és jogkérdés szétválasztását egyértelemmel elvetette * s kimutatta, hogy az esküdtek épen a legfontosabb jogi kérdés, a beszámítás a bűnösség fennforgása, vagy fenn nem forgása felett döntenek,

* *Glaser:* Zur Jury-Frage. 58. l. *Balogh, Edvi Illés, Vargha:* A B. P. magyarázata. III. k. 392. l.

ennek daczára az újabb prtsok mind megtartották a kérdés-feltevés rendszerét az első okból, az ügyészség iránti bizalmatlanságból. Az osztrák és német törvények azonban annyiban közelednek mégis az angol felfogás felé, hogy a kérdéseket nem úgy formulázzák, hogy elkövettetett-e a cselekmény, hanem az első kérdés mindig az, bűnös-e a vádlott? s arra törekesznek, hogy minél kevesebb kérdés legyen az esküdtekhez intézve.

A BP. még határozottabb lépést tesz az angol rendszer felé, *eltiltja a külön ténykérdés feltevését* s lehetőleg egy kérdést intéztet az esküdtekhez, a mely a bűnösség kérdésére vonatkozik *s a kérdések indítványozását* egyenesen *a kir. ügyészre, illetőleg a magánvádlóra bizza.* Ezt még eddig egyetlen európai állam sem merte megtenni s ezzel a törvény az igazi vádrendszer felé egy jelentékeny lépést tett. Ez ujitás ellen sokaknak aggályai vannak,* az én szerény meggyőződésem szerint azonban ezen aggodalmak tulzottak, mert a BP. gondoskodik arról, hogy ez által az ügyészség hatalmi túlsulyban ne legyen s a biróságnak alkalmat ad az indítványozott kérdések alapos megfontolására, s végre, mert nem az ügyész, illetőleg a magánvádló intézi a kérdéseket az esküdtekhez, hanem a biróság.

A BP. szerint ugyanis a kérdéseket a kir. ügyész, illetőleg a magánvádló *indítványozza,* azonban úgy a vádlott, mint védője, valamint az esküdtek maguk is hozzászólhatnak azokhoz, kérhetik azok megváltoztatását, vagy új kérdés, illetőleg kérdések feltevését *s a javasolt kérdések elfogadása, kiegészítése, vagy helyesbítése felett a biróság határoz.* A kérdések végleges megállapitási joga tehát a biróság kezében van s így a BP. kikerüli azon veszélyt is, mely az angol rendszernél előfordul s ha az ügyész kérdését vagy kérdéseit olyanoknak látja, hogy az esküdtek azok által kényszerhelyzetbe jutnának, t. i. vagy igazságtalan szigort, vagy helytelen felmentést kellene kimondaniok, ez esetben új kérdést is tesz fel s ezáltal megkönnyíti az esküdtek munkáját. Ez iránt ugyan már vita merült fel az irodalomban, hogy lehet-e a biróságnak a BP. értelmében oly kérdést is feltennie, melyet sem a felek, sem az esküdtek nem indítványoztak. Én azonban a törvénynek úgy szavaival,

* *Fayer László:* A bűnvádi prts. vezérfonala. 262. l.

mint szellemével és intentiójával csak azt a magyarázatot tudom összeegyeztetni, hogy lehet, a mint ezt *Vargha Ferencz* kir. táblai biró úr igen alaposan kifejtette.[1] Ha ugyanis a törvény szavai szerint a biróság határoz a javaslatba hozott kérdések elfogadása felett s ha joga van eszerint azokat szószerint el nem fogadni, hanem kiegészíteni, vagy helyesbíteni: is mindenesetre joga van, ha egészen más minősítést lát fennforogni, *egészen új kérdést is tenni fel,* mert a biróság kötelessége az igazság kiderítése végett pártatlanul őrködni a felekre, hogy az egymás elleni harczban félre ne billentsék az igazság serpenyőjét. S miután a kérdéseket végre is maga *a biróság intézi* az esküdtekhez, őt terheli *a felelősség* is az iránt, hogy e kérdések helyesek legyenek, hogy lehetne azonban felelős, ha a véleménye szerint helytelen kérdéseket nem javíthatná ki, vagy nem pótolhatná helyesekkel?

Én részemről a BP. ezen álláspontját nem hogy kifogásolnám, de oly czélszerű javításnak és *haladásnak tekintem a vádrendszer felé,* a mi egyik kiváló érdeme s a melylyel *megelőzte az európai b. prtsokat.* Eddigi gyakorlatunknak pedig — mely a kérdések feltevését kizárólag az elnökre bizta — óriásilag felette áll.

A BP. megkülönböztet *főkérdést, kisegítő- és pótló-* vagy *mellékkérdést.*

A *főkérdés* mindig arra irányul: bűnös-e a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményben? Ebben tehát az esküdtek által megoldandó *tény-* és *jogkérdések össze vannak foglalva*[2] s az erre adott felelettel az esküdtek tulajdonképen meg is oldották feladatukat, úgy, hogy az lenne a helyes, ha tényleg mindig csak ez egyetlen kérdés lenne előttük, mert a több kérdés igen gyakran zavarba hozza őket.

Miután azonban tényleg lehetnek esetek, melyekben a

[1] *Büntető Jog Tára.* 37-ik kötet, 1., 2., 4. és 6. száma, V. ö. még *Balogh, Edvi, Vargha:* Commentár III. k., 420. l.

[2] Ha az eljárás tárgyát sajtóvétség képezi, ez esetben a főkérdésben ténykörülmény gyanánt *a vád alapjául szolgáló sajtóközlemény,* annak *a vádiratban megjelölt szavaira* való utalással és hogy a vádlott milyen minőségben (szerző, kiadó, nyomdatulajdonos) megemlítendő. B. P. 574. §. Így az eddigi elválasztás megszünik.

ténykörülmények oly komplikáltak, hogy a többféle minősíttetés épen nincs kizárva, nehogy az esküdtek az imént említett kényszerhelyzetbe jussanak, a törvény megengedi ily esetben a *kisegítő* kérdés, a BP. kifejezése szerint, a *külön főkérdés* feltevését. A kisegítő főkérdésre mindig csak azon esetben kell felelni, ha a főkérdés tagadólag döntetett el, s ezért az: «ha nem» szókkal fog kezdődni.

Például főkérdés: «Bűnös-e Nagy János a gyilkosság bűntettében, mely szerint Kis József vegardói lakost 1899 szeptember 1-én a csonkás erdőben előre megfontolt szándékkal megfosztotta életétől?» Külön főkérdés, vagyis kisegítő kérdés lehet e mellett: «Ha nem, akkor bűnös-e a szándékos emberölés bűntettében, a mely szerint . . . de szándékát nem előre fontolta meg», vagy bűnös-e a halált okozó testi sértésben, bűnös-e a felbujtásban, kísérletben? stb.

A *pótló*, vagy mellékkérdés a beszámíthatóságot vagy büntethetőséget kizáró ok fenforgása iránt feltett *külön kérdés* (a BP. elnevezése), melyre azon esetben kell csak felelni, ha a főkérdés igenlőleg döntetett el. A BP. azonban határozottan kijelenti, hogy a beszámítást kizáró okok, ha a tárgyalás folyamán azok valamelyikének fenforgásáról szó volt, *lehetőleg mindig a főkérdésbe foglalandók*, úgy, hogy a főkérdésre adott igenlő válasz kizárja azok fenforgását s csak ha azoknak a főkérdésbe foglalása ezt igen terjedelmessé, vagy nehezen érthetővé tenné, akkor kell ez iránt külön kérdést tenni.

Nem hallgathatom el abbeli szerény véleményemet, hogy a pótkérdés megengedését helytelennek tartom. A jelenlegi sajtó-esküdtszéki eljárásunk ellen is a miatt volt leggyakoribb és legerősebb panasz, mert alkalmat adott az esküdteknek az ellenmondásokra s a közönség rendszerint megbotránkozott, midőn hallotta, hogy az esküdtek 10 szóval elfogadták a tényt, 8-czal megállapították a szerzőséget és 6-tal 6 ellen felmentették a vádlottat.

Igaz, hogy a BP. gondoskodik, hogy ily ellenmondások ne legyenek, mert a ténykérdés vagy a szerzőség iránt nem enged külön kérdéseket tenni s a szavazatok számarányát sem engedi nyilvánosan kihirdetni, csak egy esetben, de a pótkérdések megengedése által mégis fentartotta a lehetőséget arra, hogy

az esküdtek ellenmondásba jöhessenek s a közönség is megbotránkozhassék. Lehet ugyanis, hogy az esküdtek «7-nél több szavazattal» bűnösnek fogják kimondani a tettest, s a pótkérdésre adott igenlő felelet folytán mégis a biróság fel fogja menteni azt.

Igaz, hogy a jogászok előtt világos lesz a dolog, hogy az esküdtek a tényt akarták megállapitani, de a beszámíthatlanságot is s így a verdict végeredményben «nem bűnös»-t jelent, de a közönség nem fogja ezt így értelmezni, sőt maguk az esküdtek is habozni fognak a szavazásnál, melyik kérdésre hogyan szavazzanak. Az elnök ugyan meg fogja magyarázni nekik, hogy a pótló kérdésre adott feleletük lesz a döntő s így a főkérdésre szavazhatnak igennel, az nem lesz a beszámításra irányadó, de egyik-másik esküdt mégis zavarban lesz arra, hogy melyik hát a főkérdés s e zavarában lehet, hogy tévesen fog szavazni, s kivált, ha a tettest fel akarja menteni, mindjárt a főkérdésre nem bűnöst fog mondani és így a pótló kérdésre nem kell felelet.

A pótkérdés tehát felesleges, sőt — nézetem szerint — elvileg is helytelen, mert bűnösnek engedi kinyilvánítani azt, a ki az esküdtek véleménye szerint nem bűnös s csakugyan fel is lesz mentve. De van-e akkor alanyi bűnősség, ha a beszámítást kizáró ok forog fenn? Az elmebeteget, a belátási és elhatározási képességgel nem biró gyermeket, a jogos védelemben vagy végszükségben cselekvőt lehet-e bűnösnek mondani? Én azt hiszem, hogy nem, mert az alanyi bűnösségről csak a beszámítási képességgel biró embernél lehet szó, ha tehát a beszámítás ki van zárva, akkor szó sem lehet bűnösségről. Ezt az egyszerű anyagi jogi elvet nem veszi figyelembe a BP., midőn a beszámítást kizáró ok iránt külön kérdést enged feltenni akkor, mikor már a bűnösség meg van állapítva.*

Helyesen tennék tehát az esküdtbiróságok szaktanácsai, ha ily külön kérdést egyáltalán nem tennének fel. Maga a BP.

* *Heil Fausztin* ez okból már az eredeti miniszteri javaslatot megtámadta és sürgette a pótkérdés elejtését. L. Pesti Napló. 1895. évi szept. 29. szám. V. ö. *Edvi Illés Károly:* A magyar BTK. magyarázata I. k. 261. l.

is érzi a fentebbi igazságot, mert azt írja elő, hogy a beszámítást kizáró okot *lehetőleg* mindig bele kell foglalni a főkérdésbe. Helyesebb lett volna a lehetőleg szót kihagyni, mert a kinél a laikus esküdtek a beszámítást kizáró okot látnak fenforogni, arra biztosan mindig rá fogják mondani a nem bűnöst. A pótló kérdés tehát nem könnyítő, de zavaró lehet az esküdtekre, a mit pedig mindig kerülni kell.[1]

Ellenben nem tartom helytelennek, hogy *a sulyosító és enyhítő körülmények fenforgása iránti külön kérdést a BP. eltiltotta.* Az 1844-iki javaslat, a franczia, osztrák, német és olasz törvények megengedik, hogy a biróság az enyhítő, vagy esetleg a rendkivüli enyhítő körümények iránt is külön kérdést intézzen az esküdtekhez s ezt tekintélyes elméleti írók is helyeslik,[2] azon okból, hogy ha az esküdteknek semmi tájékoztató támpontjuk nincs az iránt, hogy minő büntetést fog kapni a tettes, ha elítélik, ½ évet-e, vagy 15 évet, inkább hajlandók elengedni az egész büntetést, tehát felmenteni, mint túlszigorú büntetésnek kitenni a vádlottat. Elismerem, hogy pro et contra nyomós érvek hozhatók fel e kérdésben, én azonban az esküdtszék lényegével inkább megegyezőnek vélem a BP. szabályát, melyet eddigi sajtógyakorlatunkból vett át. Az enyhítő körülmények méltatása mindenesetre a büntetés-kiszabás körébe nyúl, a mihez az esküdteknek semmi közük s bármily tiszteletreméltó az az érv, hogy a vádlott javára minden eszközt meg kell adni a törvénynek, ez az álláspont mégis csak a biróság iránti bizalmatlanság. Már pedig én nem tételezném fel egy szakbiróságról, hogy a tényleg fenforgó enyhítő körülményeket ne venné figyelembe. A BP. ezen álláspontja igaz, hogy eltér a continentális prtsokétól, de *lényegileg megfelel az angol felfogásnak*, mely a büntetés-kiszabást a biróság kizárólagos jogának tekinti s az esküdteknek az enyhítő körülmények iránti nyilatkozatot sem engedi meg.[3]

[1] *Vargha Ferencz* ügyes példával is mutatja be, hogyan lehet a főkérdésbe belefoglalni a b. kizáró okot is. L. *Balogh, Edvi Illés, Vargha:* Commentár III. 436. l.

[2] *Fayer László:* A bűnvádi prts. vezérfonala. 266. l.

[3] *Friedman Bernát:* A népbirák és esküdtszékek intézménye. 1876. 52. l.

A kérdések megállapítása után jönnek a BP. szerint *a perbeszédek*, t. i. a vádlónak és vádlottnak vagy védőjének nyilatkozatai a bűnösség kérdésében. A perbeszédekben a felek kiterjeszkedhetnek a kérdésekre és azok módosítása iránt új indítványokat tehetnek s a biróság ezek felett újra határoz és ezzel lesznek a kérdések végleg megállapítva. Ezután következik *az elnök fejtegetése.*

A tárgyalás ezen sorrendje is újítás eddigi gyakorlatunkkal és az 1844-iki javaslattal szemben, a melyek szerint a bizonyítási eljárás befejezése után a perbeszédek, aztán az elnöki zárszó s végül utoljára jött a kérdések megállapítása, A BP. ezen újítását, habár az ellen is tétettek kifogások, én részemről helyesnek tartom, mert igaz ugyan, hogy a kérdések felett így kétszeri vita is van megengedve, de ez csak az ügy javára szolgál, mert a kérdések így alaposabban lesznek megbirálhatók s úgy a felek, mint különösen a biróság, több időt és alkalmat nyer azok megfontolására s figyelme több szempontból lesz azokra felhíva.

A kérdések megállapítása tekintetében tehát a BP. általában igen gondosan és körültekintően járt el s habár az angol jury sajátos álláspontját nem fogadhatta is el, de annak helyes eszméjét, t. i. *a tény és a bűnösség kérdésének összekötését* jól fogta fel s czélszerű módosításai által a franczia rendszer hibáin sokat javított.

3. A főtárgyalásnak egy másik igen nevezetes mozzanata *az elnök fejtegetése*, a melyre nézve a BP. szintén lényeges reformot tartalmaz. Az elnöki fejtegetés vagy zárszó (resumé) tekintetében is az angol és a franczia felfogás éles ellentétben áll egymással. Az angol biró a tárgyalás befejezése után a vád tartalmát vázlatosan ismerteti az esküdtek előtt s aztán *kifejti* a fenforgó esetre alkalmazható *jogszabályt* és *a bizonyítási szabályokat* s azoknak a fenforgó esetre való alkalmazási módját, vagyis a felmerült bizonyitékok sulyát s azon fontos felhívással végzi szavait, hogy ha a felmerült bizonyitékok után is észszerű kétségük van az esküdteknek az iránt, hogy bűnös-e a vádlott vagy nem, mentsék fel.* A franczia Code d'instruction crimi-

* *Csorba Ferencz:* Az angol büntető eljárás. 27. l. V. ö.: *Friedman Bernát:* A népbirák és esküdtszékek intézménye. 46. l.

nelle ellenben a tény- és jogkérdés elválasztásának hamis gondolatából kiindulva, csak a ténykörülmények, a vád és a védelem érveinek *összegezését* teszi az elnök kötelességévé. Az európai államok b. prtsai eleinte a franczia resumét fogadták el, ezt követi a mi 1844-iki javaslatunk is, mely az ügynek «birói, pártatlan, száraz összegezését» írja elő (359. §.), úgyszintén az 1867-iki szabályzat 58. §-a, mely szintén *pártatlan összegezést*, reassumálást kíván s a vád és védelem érveinek alkatrészeikre való visszavezetését, a nélkül, hogy személyes véleményét elárulná az elnök. Az összegezés azonban állandó ostrom tárgya volt a szakkörökben, kétségbevonták, hogy a «pártatlan» összegezés egyáltalán szakbirótól várható lenne s ezért a resumét, mely csak az esküdtek befolyásolásának eszközéül tünt fel, Belgium 1831-ben, sőt maga Francziaország is 1881-ben eltörülte.

A német törvény szintén nem ismer összegezést, hanem a jogi szempontok iránt való kitanítást teszi az elnök kötelességévé (300. §.). míg az osztrák törvény úgy a resumét, mint a jogi fejtegetést egyaránt előírja. A mi BP.-unk e sokféle kisérlet közül egyiket sem követi, hanem *a résumét eltörölve, tisztán jogi fejtegetést kíván az elnöktől* s azt megelőzőleg, *általános útmutatást* az esküdtek számára. A 383. §. szerint ugyanis «az elnök útmutatást ad az esküdteknek feladatukról és működésükről, megmagyarázván nekik a megoldandó *jogi kérdéseket*, *az alkalmazandó törvényeket*, ezeknek a vád tárgyává tett bűncselekményre való alkalmazásánál irányadó szempontokat, végül a feltett kérdéseket. Fejtegetéseiben nem szabad véleményt nyilvánítania, sem a bizonyítás eredményéről, sem a bizonyítékok mérlegelése tekintetében.» A BP. e szerint szintén azon felfogásban van, hogy a tények összegezése helytelen és a befolyásolás veszélyével jár s azért inkább eltörlendő, mint hogy az esküdtek e veszélynek ki legyenek téve.

Részemről, miután az angol jogi fejtegetés, (mely ugyan nem puszta jogi fejtegetés, hanem a vád tartalmának ismertetésére s a felmerült bizonyítékok mérlegelésére is kiterjed), a mi viszonyainkra, a hol bizonyítási szabályok nincsenek, teljesen nem alkalmazható, az osztrák b. prts szabályát tartom leghelyesebbnek, vagyis nem átallanám a résumét fentartani s a jogi

fejtegetéssel összekötni. Vagy van szükség egyáltalán elnöki fejtegetésre, vagy nincs. Ha azonban szükség van, a mint azt hiszem a laikus esküdtekkel szemben, kivált akkor, midőn azoknak a *a törvény értelmében is kell határozniok*, igen is van rá szükség, akkor a mily egyoldaluság csak a tényeket és bizonyítékokat összegezni, ép oly egyoldaluság csak a jogi kérdéseket magyarázni előttük. Vajjon a jogi fejtegetések kapcsán nem tudja-e módját ejteni az elnök, hogy egyéni véleményét elárulja, ha akarja? A jogi fejtegetésnek épen úgy lesz értelme, ha előzőleg röviden felemlíti az elnök, hogy mivel vádolja az ügyész a vádlottat s azzal szemben mit hoz fel védelmére a vádlott és a védő s azután előadja, mit mond a törvény s hogy kell azt érteni. Én el tudok képzelni ily pártatlan előadást s azt hiszem, hogy a főtárgyalási elnökök, kik bizonyára a legjelesebb biráink lesznek, a pártatlanságot és elfogulatlanságot meg tudnák őrizni nemcsak a jogi fejtegetéseknél, de a tények vázlatánál is. S azt hiszem, az angol fejtegetésnek is ez jobban megfelel. Ez a felfogás nyilvánul az 1896-diki német novella-javaslatban s — ha jól értettem meg — e felfogást osztja Fayer tanár úr is.*

4. *A verdict.* Az elnöki fejtegetés befejeztével, melyet, mint az összes külföldi törvények, úgy a BP. szerint sem szabad félbeszakítani, vagy vita tárgyává tenni, legfeljebb annak a jogi kérdésekre vonatkozó részét lehet jegyzőkönyvbe vétetni, az ügy tárgyalása véget ért s következik az esküdtek határozathozatala, az ügy érdemleges eldöntése. Az esküdtek a számukra fentartott helyiségbe visszavonulnak s zárt ajtók mögött meghozzák határozatukat. Az esküdtek elszigetelésére s befolyásolásuk meggátlására a BP. részletes és praktikus szabályokat ír elő.

Ujítás eddigi gyakorlatunkkal szemben *s haladás szintén az angol felfogás felé,* hogy új törvényünk megengedi az esküdteknek, hogy ha a tanácskozás közben valamely *jogi* kérdés iránt bővebb felvilágosítást látnak szükségesnek, annyiszor, a mennyiszer *visszajöhetnek a terembe s kérhetik az elnököt a felvilágosításra,* a mit ez nyilt ülésben, a felek jelenlétében köteles megadni. Ezenfelül megengedi azt is, hogy ha az esküd-

* *Fayer László:* A bűnvádi prts. vezérfonala. 270. l.

tek többsége *a kérdések megváltoztatását, kiegészítését, vagy új kérdés feltevését* látja szükségesnek, szintén visszajöhetnek a terembe s *ez iránt inditványt tehetnek*, a mi felett a biróság a felek meghallgatása után határoz. Ezzel módot nyújt a törvény az esküdteknek, hogy kételyeiket teljesen eloszlathassák s félreértésből soha se határozzanak.

A határozathozatal módozatai közül legyen szabad csak azt kiemelnem, hogy a BP. nem tartotta meg eddigi sajtóeljárásunk szabályát a döntő szavazás számarányára, hanem e tekintetben visszatért az 1844-iki javaslathoz, melynek álláspontját az osztrák és a német prtsok is elfogadták. Az 1867-iki szabályzat szerint ugyanis egyszerű szótöbbség, tehát 7 szavazat elegendő volt a bűnösség kimondásához, az 1844-iki javaslat és a BP. ellenben *8 szavazatot, vagyis ²/₃ többséget kivánnak ahoz, hogy valaki bűnösnek legyen nyilvánítható.* Ez az újítás lényeges kedvezmény a vádlottnak, mert mig eddig csak 6 «nem vétkes» szavazattal volt felmenthető, most *már 5 «nem bűnös» szavazat elég lesz a felmentéshez.* Ugyancsak 8 szavazat kell valamely minősítő körülmény, illetőleg sulyosító tétel megállapításához. Más kérdések eldöntésére elég az egyszerű szótöbbség.

Az angol jury azon sajátos szabálya, hogy ott úgy az elitélő, mint a felmentő verdicthez egyhangúság, tehát mind a 12 esküdt megegyezése szükséges, habár eszményi szempontból feltétlenül helyes, praktikus szempontból kifogásolható, úgy, hogy az európai prtsok nem is próbálták meg azt utánozni. A ²/₃ többség szavazatában meg is nyugodhat úgy a közönség, mint az esküdtek kisebbsége.

Igen helyes újítás továbbá a BP.-ban az is, hogy *a felmentő verdictnél a szavazatok arányát egyáltalán nem, az elítélő verdictnél* pedig *csak annyit* szabad nyilvánosan kihirdetni, hogy a határozat *«7-nél több» szavazattal* hozatott.

5. A meghozott verdictet az esküdtek főnöke a vádlott távollétében hirdeti ki úgy, mint eddigi eljárásunkban.

A verdict helyességének biztosítása végett — az angol felfogásnak megfelelően — nevezetes jogot ad az új törvény a biróságnak. Ugyanis, ha a biróság arról győződik meg, hogy az esküdtek határozata *alakilag szabálytalan*, vagy valamely kér-

dés lényegére *homályos, hézagos,* vagy *önmagának ellenmondó,* a biróság jogosítva van felhívni az esküdteket (esetleg a kérdések kiegészítésével vagy megváltoztatásával is), hogy *határozatukat javítsák* vagy *egészítsék ki,* illetőleg adjanak új feleletet a megváltoztatott kérdésekre. Ugyancsak el kell rendelni ezt akkor is, ha valamelyik esküdt azt állítja, hogy a főnök által kihirdetett határozat nem híven tükrözi vissza az esküdtszék határozatát.

Ez az u. n. *helyesbítési eljárás,* mely szűkebb terjedelemben benne van az 1844-iki javaslatban is, nem felel ugyan meg teljesen az angol jury azon szabályának, hogy a biró visszaküldheti az esküdteket, ha a bizonyitási szabályokat nem tartották meg, vagy a verdict *az anyagi igazsággal ellenkezik,* hogy az ügyet még egyszer fontolják meg s ha a jury nem enged e figyelmeztetésnek, a biró felfüggesztheti a verdictet és az ügyet elbirálás végett a queens bench elé terjesztheti, a mi csak az angol birói szervezet mellett engedhető meg,* de *a BP. is az anyagi igazság érdekét mozdította elő,* midőn megengedte a biróságnak, hogy a mennyiben látja, hogy az esküdteket a nehézkesen szövegezett kérdések ellenmondásokba vitték, vagy azokat nem értették meg, mert feleletük homályos, az esküdteket visszaküldhesse s esetleg a kérdéseket újra szövegezve, világosabbá téve, módot adjon az esküdteknek arra, hogy ha maguk belátják, miszerint az ügy lényegére nézve tévedtek, *előbbi határozatuktól egészen el is térhessenek.* Ez *szintén közeledés az angol felfogáshoz,* s ezáltal éreztetni akarja a bírósággal azt, hogy neki is kötelessége az anyagi igazság érdekében közreműködni, s e végből azt a jogot is megadja a törvény neki, hogy ha az esküdtek az újabb tanácskozás után is ragaszkodnak azon határozatukhoz, melyet a biróság homályosnak, hézagosnak vagy ellenmondónak tartott, *a további eljárást felfüggeszthesse s az ügyet új esküdtbiróság elé utasíthassa.*

Ezen helyesbítési eljárástól különbözik *az esküdtszék határozatának felfüggesztése a vádlott terhére történt tévedés miatt.* Az angol jury imént említett elvének megfelelőleg a franczia s utána a többi európai b. prtsok egyértelemmel azt a szabályt

* *Csorba Ferencz:* Az angol büntető eljárás. 28. l.

állítják fel, hogy *ha az esküdtek a vádlottat bűnösnek mondták ki, a szakbiróság tagjai ellenben mindnyájan meg vannak győződve, hogy az esküdtek tévedtek,* mert a vádlott igazságosan fel lett volna mentendő, ez esetben *a biróság azonnal felfüggesztheti a további eljárást s az ügyet új esküdtszék elé utasíthatja.* E szabály megvan az 1844-diki javaslatban, az 1867-iki szabályzatban s a BP.-ban is. A biróság ily határozatot hivatalból s *indokolás nélkül* hoz, s e határozat ellen perorvoslatnak egyáltalán nincs helye.

Az új esküdtbiróságban, mely sürgős esetben a folyó ülésszak végén is megalakítható, az előbbi esküdtszék tagjai közül senki sem vehet részt.

Az új esküdtszék verdictje alapján azonban a biróság köteles ítéletet hozni, ezt tehát már nem függesztheti fel s ítéleténél az új verdictet kell alapul vennie. A vádlott érdekében itt azt a nevezetes újítást teszi a BP., hogy *a szakbiróság nem állapíthat meg sulyosabb büntetést a vádlottra, mint a minőt a korábbi esküdtszék határozata alapján állapíthatott volna meg.* Ezen intézkedés juttatja kifejezésre világosan azt a gondolatot, hogy a biróság ezen felfüggesztési joga tényleg *csak a vádlott érdekében* lett neki megadva s ezen szabálylyal a BP. nemcsak az 1844-iki javaslatot és az 1867-iki szabályzatot multa felül, de — *az angolon kívül* — *megelőzte az összes európai b. prtsokat* s a continentalis esküdtbirósági eljárás tökéletesítését egy lépéssel előre vitte.

6. Ezután — ha a verdict végérvényesen meg van hozva — következik annak kihirdetése a vádlott előtt s végül *a törvényszék ítélethozatala.* A verdict ezen kihirdetésére a BP. megtartotta mai sajtóeljárásunk szabályát, hogy azt a szakbiróság jegyzője olvassa fel. Csatlakozom e részben Fayer t. tanár úr véleményéhez, hogy sokkal ünnepélyesebb lett volna, ha a kihirdetést a vádlott előtt is az esküdtek főnöke teljesíti. (Bp. vezérfonala 276. l.)

A szakbiróság ítélethozatalára vonatkozólag megemlítendő, hogy «nem bűnöst» kimondó verdict alapján *a biróság* tanácskozásra való visszavonulás nélkül *ítélettel* menti fel a vádlottat. Ez szintén újítás eddigi gyakorlatunkkal és a franczia rendszerrel szemben, melyben a felmentést ilyenkor maga az elnök

mondta ki s nem ítélet formájában. A BP. szabálya az esküdtbiráskodás lényegének ketségkívül jobban megfelel. Bűnösséget megállapító verdict esetén a szakbiróság visszavonulás előtt meghallgatja a feleket, kik a büntetés mértéke iránt nyilatkozkozhatnak. A verdictet nem szabad birálat tárgyává tenni, mert az, ha szabályszerűen lett hozva, a társadalom ítélete, melyet többé senki meg nem változtathat. Erre a biróság tanácskozás végett visszavonul s meghozza ítéletét, melyet aztán az elnök a rendes módon kihirdet.

A BP. nem írja elő, de el sem tiltja, hogy az elnök az ítélet kihirdetését esetleg az alkalomhoz mért ünnepélyes intőbeszéddel kisérje, a mint ez Angliában szokásos s a mint az 1844-iki javaslat előírja. Ennélfogva ez a főtárgyalási elnök belátásától fog függeni, mond-e ilyen beszédet, s azt hiszem, az esküdtszék lényegének megfelelően fog eljárni az elnök, ha ezt megteszi.

A főtárgyalás ezen vázolt alakja lesz érvényes úgy közönséges bűntettek, mint sajtóvétségek miatti eljárás esetén s a sajtóügyi főtárgyalás jövőre semmiben sem fog különbözni a rendes főtárgyalástól.

4. A semmisegi panasz.

Ezzel be is fejezhetném talán már hosszúra is nyult felolvasásomat, méltóztassanak azonban megengedni, hogy még egy pár perczre igénybe vegyem b. türelmüket, de nem akarom hallgatással mellőzni azt az utolsó kérdést sem, a melyre b. eljárási irodalmunkban a legnagyobb controversia uralkodik s a mely az esküdtbirósági eljárás befejezését képezi. Értem az az esküdtbiróság itélete elleni semmiségi panaszt.

Miután azonban a semmiségi panasz kérdése összefügg az egész perorvoslati rendszerrel s azt hiszem, nálamnál alaposabb előadó fogja azt a m. t. jogászegylet előtt ismertetni, ez okból csak épen álláspontomat óhajtom jelezni, a nélkül, hogy a perorvoslati rendszer lényegét érinteni akarnám.

Az esküdtszék eredeti mintája, az angol jury, az angol szakbirói szervezetnek a continens többi államéitól való óriási el-

térése miatt, a perorvoslatok tekintetében egyáltalán nem volt utánozható, s tényleg egy európai állam sem kisérlette meg annak behozatalát. A franczia Code d'instr. criminelle úgy fogta fel az esküdtszék lényegét, hogy az esküdtbiróság ítélete ellen érdemleges perorvoslatnak nem lehet helye, csupán alaki hibák miatt, a mikor, ha a hibák igazoltattak, a szabálytalanul hozott itélet megsemmisitendő s az ügy új esküdtszék elé utasítandó. Így állította fel az esküdtbiróság ítélete elleni egyetlen perorvoslat gyanánt *a semmiségi panaszt.* A többi európai b. prtsok, melyek a franczia eljárásból ismerték meg a jury intézményét, átvették a semmiségi panaszt is, mint egyedüli perorvoslatot s így gyökerezett meg az a felfogás, hogy *az esküdtbiróság itélete ellen csak alaki hibák miatt van helye semmiségi panasznak*, más perorvoslat pedig ki van zárva. Ezt a felfogást követi az 1844-iki javaslatunk s az 1867-iki szabályzat is. Az osztrák és a német b. prtsok megtartják a semmiségi panaszt (revisio), de helyet adnak annak anyagi semmiségi okból is, a nélkül azonban, hogy érdemleges döntési jogot adnának a legfelső biróságnak.

A BP. e tekintetben is lényeges reformot tartalmaz. Elfogadja ugyan a franczia rendszert annyiban, hogy csak a semmiségi panaszt engedi meg perorvoslatúl, de a semmiségi panasznak *nemcsak alaki hibák, hanem az anyagi btv. egyes sarkelveinek megsértése miatt is helyet ad s a Curiát,* mint a semmiségi panaszt elintéző forumot, *nemcsak az esküdtbirósági itélet megsemmisítésére jogosítja fel,* hanem arra is, hogy ha az itéletet anyagi semmiségi ok miatt kellett egészben vagy részben megsemmisítenie, *ő maga a törvénynek megfelelő itéletet hozhasson,* ha az ügy minden tényleges körülménye tisztázva van.

A semmiségi panasz ezen új alakja, mely eltér az összes külföldi mintáktól, erős megtámadásoknak lett kitéve. Többen, és pedig kitünő kriminalistáink,* azt állították, hogy a semmiségi panasz ezen alakja egy jelentésű a felebbezéssel, mert a Curia tetszése szerint változtathatja meg ez úton az alsó birósá-

* *Fayer László:* A b. prts. vezérfonala, 302. l. *Edvi Illés Károly* Budapesti Hirlap 1899. évi május 14. sz. és junius 20. sz.

gok itéletét, a felmentett vádlottat elítélheti, az elitéltet felmentheti, az enyhe büntetést súlyossá, a súlyosat enyhévé változtathatja.

Mint említém, nem szándékszom a BP. perorvoslati rendszerét s így a semmiségi panaszt sem lényegében birálat tárgyává tenni, de a mi az esküdtbiróság itélete elleni semmiségi panaszt illeti, tulzottaknak látom a felhozott aggodalmakat s azt hiszem, hogy habár a BP. szövegezése szerencsésebb is lehetett volna s ily vitáknak könnyen elejét vehette volna, helyes törvénymagyarázattal ki lehet mutatni, hogy *a Curiának korántsem lett a 437. §. által oly korlátlan jog adva, mint állíttatott,* az pedig *a mivel a mainál mégis több joga lett, csak igen ritkán lesz igénybe vehető s akkor sem fog veszélyt jelenteni.*

Nézzük sorra a kifogásokat.

Az első és legnagyobb vád az volt, hogy *a BP. 437. §-a megengedi a Curiának, hogy az esküdtbiróság által felmentett vádlottat elitélhesse.* Erre nézve többek által ki lett mutatva,* hogy *a 437. §. első bekezdése ennek a lehetőségét kizárja.* A Curia ugyanis e pont szerint csak «az esküdtbiróság által valóknak elfogadott tényekre» alapíthatja itéletét, miután pedig az esküdtbirósági itéletben a tényeket a verdict állapítja meg, mert a főkérdésben a ténykérdésnek is mindig benne kell lenni, ennélfogva *a Curia is csak a verdict alapján mozoghat s ha abban valami tény nincs elfogadva,* ez esetben azt *a Curia sem veheti valónak* s így ő sem itélhet el. Vagyis a felmentő verdict esetében a Curiának *nincs alapja a felülvizsgálásra* s így a semmiségi panaszt vissza kell utasítania.

Ez a magyarázat eddig megáll s ha a törvény csak fő és kisegítő kérdéseket ismerne, akkor ez elég is lenne a kételyek megszüntetésére, de a BP. ismeri *a pótkérdéseket* is, nevezetesen a beszámítást és a büntethetőséget kizáró okokra nézve s ezen kérdésekre épen akkor kell felelni, ha az esküdtszék a főkérdést igennel oldotta meg, tehát ha a tényeket elfogadta. Az az első kérdés tehát, vajjon a beszámítást, vagy a büntethetőséget kizáró ok fenforgása iránt tett kérdés ténykérdés-e,

* *Stipl Károly:* Bünt. J. Tára 38. köt. 114. l. *Vargha Ferencz:* Pesti Hirlap, 1899. julius 2. *Dr. Szladics Károly:* Pesti Napló.

vagy jogkérdés? Azt hiszem, hogy a legtöbben azt fogják válaszolni: jogkérdés. Úgyde, ha jogkérdés, a mint én is azt hiszem, hogy az, akkor a 385. §. *b)* pontja értelmében, ha a Curia ezen okokra nézve az anyagi BTK.-et tévesen látja alkalmazva, csakugyan joga van az itéletet megsemmisíteni.

De van-e joga ilyenkor a mtgsemmisítés után azonnal érdemileg is itélni? ez a kérdés.

Megfelel erre is a 437. §.

A BP. 437. §-ának 5. és 6. bekezdéséből ugyanis világos, hogy a Curiának *az egész előző eljárást s így a meghozott verdictet is joga van megsemmisíteni* az esetben, ha a BTK. megfelelő alkalmazása végett oly *lényeges körülményt kell megállapítani, melyet az eljárt esküdtbiróság nem ismert fel, vagy mellőzött.* Szerény felfogásom szerint tehát a Curia ugyan magát *a verdictet külön soha meg nem semmisítheti, azonban megsemmisítheti az egész eljárást* s ezzel új esküdtbiróság elé utasíthatja az ügyet, *ha a verdictet tévesnek látja a beszámítást vagy a büntethetőséget kizáró ok iránt adott feleletre nézve.* Mert ha *az esküdtszék a beszámítást vagy büntethetőséget kizáró okra tévedett,* akkor *bizonyosan valami lényeges körülményt nem ismert fel vagy mellőzött.*

A Curia tehát *szerintem is semmi esetben sem itélheti el a felmentett vádlottat, legfeljebb az egész eljárást semmisítheti meg anyagi semmiségi ok miatt* is *és ezzel az ügyet új esküdtszék elé utasíthatja.* Ebből is igazolva látom azon meggyőződésemet, hogy ha a BP. nem engedte volna meg a külön jogi kérdés intézését az esküdtekhez, hanem a beszámítást kizáró okot is a főkérdésbe foglalta volna mindig, ezzel az eljárás is egyszerübb lett volna, a döntés is világosabb és ily controversia elő sem állhatott volna.

S mindenesetre helyesen tette volna a BP., ha követi az 1844-iki javaslat példáját és világosan kijelenti, hogy *az esküdtbiróság által törvényesen felmentett vádlott az illető tettért senki által el nem itélhető,* mint ezt az említett javaslat 382. §-a kijelenti, vagy ha még ez sem elég világos, elfogadhatta volna annak 407. §-át, mely azt mondja: «a vádlott feloldozásának esetében a közvádló csak a törvény érdekében folyamodhatik a főigazítószékhez, azonban *bár az itélet megsemmisittetik is,*

ennek a feloldozott vádlottra nézve semmi terhelő következménye nem lehet, a feloldó itélet szerzett jogának tekintetvén». Ez már világos és semmi kétséget nem hagy maga iránt s a törvénynek ilyennek kell lennie.

A többi kérdésekre röviden csak a következőket jegyzem meg: A mi azt illeti, hogy az esküdtbiróság által *elitélt vádlottat a Curia felmentheti-e* újabb tárgyalások nélkül, az iratok alapján, erre ugyan tudok képzeln esetet, de csak nagyon ritkán. Így ha az iratokból világosan kitűnik, hogy a tettes még nem volt 12 éves a tett elkövetésekor, vagy a cselekmény elévült, vagy a tettes kegyelmet nyert, ez esetben csakugyan felesleges lenne új tárgyalást rendelni el s a Curia maga felmenthet. Azonban más ok miatt ez sem történhetik meg, mert ha pl. a Curiának kételye volna az iránt, hogy a verdict által megállapított beszámítási képesség fennforog-e, vagy nem, ez esetben is egy lényeges körülmény lett fel nem ismerve, vagy mellőzve s így a 437. §. 5. bekezdése alapján az egész eljárás megsemmisitendő s új eljárás rendelendő el.

A mi végül a törvényszék által, a verdict alapján kiszabott büntetési tétel *felemelését vagy leszállítását* illeti, erre *a BP. tényleg jogot ad a Curiának,* mert ez csak a szakbiróság itéletének megsemmisitését s annak az anyagi BTK. értelmében való helyesbitését jelenti s a 385. §. 2. és 3. pontja s a 437. §. ez iránt minden kétséget kizár. De ez a feljebbemelés vagy leszállítás *sem korlátlan,* hanem *csak akkor vehető igénybe, ha az esküdtbiróság törvényszéki tanácsa az alkalmazott büntetési tétel törvényes maximumát vagy minimumát hágta át, vagy a 92. §-t ok nélkül alkalmazta, vagy helytelenül mellőzte.* Ez kétségtelenül újitás úgy az 1844-diki javaslattal, mint sajtógyakorlatunkkal szemben, melyek ily esetben is csak a megsemmisitést engedték meg, de az újabb és helyesebb itélet, illetőleg büntetés-kiszabás végett visszautasitották az itéletet az első ízben eljárt szakbirósághoz. Helyes volt-e, hogy a BP. a Curiát ily új joggal ruházta fel, ez jogpolitikai kérdés. *Elméletileg részemről is helyesebbnek tartom az 1844-iki javaslat álláspontját, mely ily esetben is csak a megsemmisítést engedte meg,* az érdemleges elintézést azonban nem. Szerény nézetem szerint azonban *ily eset,* hogy a Curia maga az iratok alapján

felemelje, vagy leszállítsa a büntetési tételt, szintén *csak igen ritkán jöhet elő, mert a Curia is csak azon enyhítő és sulyosító körülményeket veheti figyelembe, melyeket az itélő biróság megállapított,* igen ritkán fordulhat tehát elő oly eset, hogy ugyanazon körülményeket a Curia más szemmel nézze, mint az elsőbiróság. Oly nagy aggodalomra vagy plane a sajtószabadság veszélyeztetésére, szerény meggyőződésem szerint, a BP. ezen szabálya sem ad semmi alapos okot.

*

Mélyen tisztelt Uraim!

Ime ezekben óhajtottam az új magyar bűnvádi eljárási törvényekben kodifikált esküdtszéket és esküdtbirósági eljárást főbb vonásaiban bemutatni. Ha hézagos vagy talán hibás is a vázolt kép, mentse ki előadásom fogyatékosságait, a jóakarat és törekvés, hogy a korszakalkotó reform ismertetéséhez csekély tehetségemmel én is hozzájárulni óhajtottam, s mentse ki netaláni tévedéseimet az esküdtszék iránti őszinte ragaszkodásom és a feletti lelkesedésem, hogy az végre nálunk is kiegészítő része lesz birói szervezetünknek s hazánk e liberális intézmény által is közelebbi rokonságba jut a legnagyobb kultur-államokkal.

Én meg vagyok győződve, hogy az új magyar esküdtszék be fog válni s a gyakorlati élet tűzpróbáját sikeresen ki fogja állani, sikeresebben és áldásosabban, mint eddigi sajtójurynk. *A BP. juryje kétségkívül tisztább, helyesebb és czélszerűbb, mint az 1844-iki és 1867-iki előzményei,* sok *haladás, fejlesztés van benne s közelebb áll a valódi mintához, az angol esküdtszékhez.* Ha a részletek tekintetében itt-ott van is hiba vagy hiány, azokat, ha csakugyan annak bizonyulnak, a gyakorlat majd ki fogja simítani s a törvényhozás később kijavítja, hiszen mely emberi intézményre mondhatjuk, hogy tökéletes és hiba nélküli? De én épen a részletekben sok oly üdvös reformot látok, melyek a magyar juryt a legjelesebb európai juryk közé fogják emelni. Az átmenet, a kezdet bizonyára kissé nehezen fog menni, hiszen minden kezdet nehéz, de mihelyt társadalmunk megismeri *a valódi* esküdtszéket s mihelyt biróságaink a BP. többi lényeges reformjait is megvalósítják, az esküdtszék

elleni kifogások bizonyára el fognak tünni s a társadalom és a szakbiróság egyenlően meg fogja azt szeretni s még nagyobb kiterjesztését fogja óhajtani.

Félre tehát most a kifogásokkal és nehezteléssel, igyekezzünk mindnyájan azon, hogy a jury igazán beváljék s működése áldásos, élete hosszú legyen s váljék hazánkban is «a szabadság előőrsévé» és «a polgári erények iskolájává», mint 60 évvel ezelőtt nagyjaink és legnagyobbjaink óhajtották.

A Magyar Jogászegylet alapszabályai.

1. §. A Magyar Jogászegylet czélja a jogtudomány művelése és hazai jogélet fejlesztése.

Székhelye Budapest.

2. §. Czélja elérésére szolgálnak különösen:

1. előadások és vitatkozások;
2. a jogirodalom, az igazságszolgáltatás és a jogi törvényozás fontosabb mozzanatainak kritikai vagy ismertető méltatása;
3. pályadijak kitüzése tudományos és az igazságügyi törényhozás körébe vágó munkálatokra;
4. évkönyv és időszaki közlöny kiadása;
5. jogtudományi könyvkiadó vállalat létesitése.

3. §. Az egyletnek alapitó, rendes, levelező és tiszteletbeli tagjai vannak.

4. §. A rendes, alapitó és levelező tagok a jogi szakemberek közül a teljes-ülésen választatnak bármelyik tagnak indokolás nélküli inditványára, vita nélkül, titkos szavazás utján.

A rendes és levelező tagok belépése egy évi időszakra történik; a tagok névsorába való beiratkozás hallgatag megujitottnak tekintetik mindaddig, mig az illető tag nem tudatja kilépését az igazgató választmánynyal.

Budapesti lakos csak rendes tag lehet.

5. §. Tiszteletbeli tagokká választathatnak, a kik a jogtudomány, a törvényhozás, az igazságszolgáltatás, vagy az egylet érdekei körül különös érdemeket szereztek.

A tiszteletbeli tagok választása a közgyülésen az igazgató-választmány inditványa folytán, vita nélkül, titkos szavazás utján történik.

6. §. A rendes, alapitó, levelező és tiszteletbeli tagokat egyenlő jogok illetik.

7. §. A rendes tagok évi tagsági dija 5 frt; a levelező tagoké 3 frt.

A mely tag egyszer-mindenkorra 200 frt alapitványi tőkét ajándékoz az egyletnek, alapitó taggá lesz.

A tiszteletbeli tagok mint ilyenek tagsági dijat nem fizetnek.

8. §. Az egylet igazgató-választmányát képezik: az elnök, három alelnök, négy titkár, könyvtárnok, pénztárnok, ügyész és 36 választmányi tag.

A közgyülés hat választmányi tag állását betöltetlenül hagyhatja.

9. §. Az igazgató-választmány vezeti az egylet összes ügyeit és végrehajtja a hozott határozatokat.

Az igazgató-választmány határozatképességéhez szükséges, hogy az elnök vagy az alelnök s az elnöklőn kivül még négy igazgató-választmányi tag jelen legyen.

10. §. Az egyletet kifelé az elnök képviseli.

11. §. Az egylet lehetőleg hetenkint egyszer teljes-ülést tart.

A nyári hónapokban teljes-ülések rendszerint nem tartatnak.

12. §. A tárgyalásokra bármely tag vendéget vezethet be.

13. §. A rendes közgyülés évenkint egyszer tartatik.

A mely egyleti tag valamelyik füzetet nem kapta meg, szíveskedjék reklamálni Pfeiffer Ferdinand könyvkereskedésében (Kossuth Lajos utcza).

Az igazgató-választmány határozata, vagy tiz tag kivánsága f[illegible] tán rendkivüli közgyülés hivandó össze.

14. §. A közgyülés tárgyai:

1. az igazgató-választmány évi jelentése;
2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairó[illegible] az egylet vagyonáról;
3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgy[illegible] elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett;
4. a legközelebbi év költségvetésének megállapitása;
5. az igazgató-választmány választása;
6. a tagsági dij megállapitása;
7. a tiszteletbeli tagok választása;
8. az alapszabályok módositása;
9. az egylet feloszlatása és az egylet vagyona feletti rendelke[illegible]
10. az egyletet érdeklő egyéb inditványok tárgyalása.

15. §. A rendes közgyülés elé hozandó minden önálló inditv[illegible] legalább 8 nappal a közgyülés előtt benyujtandó az elnöknek.

16. §. Az egylet minden üléséről jegyzőkönyv vétetik fel.

A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyzőkönyvvezető irják al[illegible] A közgyülés jegyzőkönyvét a jelenvoltak közül az elnök által e czé[illegible] felkért két tag hitelesiti.

17. §. A közgyülés, valamint minden egyéb ülés határozatai [illegible] viszonylagos szótöbbséggel hozatnak; az elnök rendszerint nem szava[illegible] Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök szavazata dönt.

A választások a jelenlevők absolut többsége folytán válnak érv[illegible] nyesekké.

18. §. Az alapszabályok módositása, az egylet feloszlatása és [illegible] vagyon hovaforditása iránt csak oly közgyülés határozhat, melyen [illegible] tagoknak legalább fele jelen van; határozat hozatalához a jelenlev[illegible] nek legalább két harmad többsége kivántatik.

Ha az alapszabályok módositása, az egylet feloszlatása és [illegible] vagyon hovaforditása czéljából összehivott közgyülésen a tagok ne[illegible] jelennek meg határozatképes számban, ujabb közgyülés tartand[illegible] mely tekintet nélkül a jelenlevők számára, kétharmad szótöbbségge[illegible] határoz.

Ezen közgyülés feltétlen határozatképessége a meghivókba[illegible] kiteendő.

19. §. A közgyülés mindazon határozatait, melyek az alapsza-bályok megváltoztatását, az egylet feloszlását s ez esetben vagyona-nak hovaforditását czélozzák, foganatositás előtt a m. kir. belügy-miniszterhez kell felterjeszteni.

20. §. Ha az egylet az alapszabályokban meghatározott cél[illegible] és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüg-gesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat ered-ményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapsza-bályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlatás terhe alatt köteleztetik.

